

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: **«ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ
УКРАЇНОЮ ТА УГОРЩИНОЮ»**

Виконала:

студентка 2 курсу групи УО-61

спеціальності «Міжнародні економічні
відносини»

освітньої програми «Міжнародні
економічні відносини»

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Тупікова С.О.

Керівник: к.е.н., доц. Шолом А.С.

Рецензент: д.е.н., проф. Токмакова І.В.

Харків – 2023 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
 Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
 Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова
 Рівень вищої освіти другий (магістерський)
 Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»
 Освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних
 економічних відносин
 імені Артура Голікова
 Надія КАЗАКОВА

«___» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Тупікова Сабіна Олегівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Зовнішньоторговельні відносини між Україною та Угорщиною»

керівник роботи к.е.н., доц. Шолом А.С.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “03”02.2023 року № 4002-5/248

2. Строк подання студентом роботи

3. Перелік питань, які потрібно розробити: визначити сутність та умови формування зовнішньоторговельних відносин; дослідити глобалізацію та інтеграційні процеси світової економіки як передумови до поглиблення зовнішньоторговельних відносин країн; виконати огляд методичних підходів щодо дослідження стану зовнішньоторговельних відносин; розкрити передумови формування та розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною; проаналізувати динаміку географічної та товарної структури зовнішньої торгівлі України та Угорщини; дослідити інвестиційну складову зовнішньоторговельних відносин між країнами; з'ясувати можливості та перспективи для розвитку зовнішньоторговельних відносин запропонувати шляхи посилення використання потенціалу Угорщини як можливої країни для українських експортерів.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Теоретико-методичні засади дослідження стану двосторонніх зовнішньоторговельних відносин
2	Особливості економічного співробітництва України та Угорщини
3	Перспективні напрями розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною

5. Дата видачі завдання 01.12.2022 р.

Студент С.О. Тупікова

Керівник роботи А.С. Шолом

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження стану двосторонніх зовнішньоторговельних відносин	8
1.1. Сутність та умови формування зовнішньоторговельних відносин ..	8
1.2. Глобалізація та інтеграційні процеси світової економіки як передумови до поглиблення зовнішньоторговельних відносин країн ..	16
1.3. Методичні підходи дослідження стану зовнішньоторговельних відносин	25
Висновки до першого розділу	32
Розділ 2. Особливості економічного співробітництва України та Угорщини	34
2.1. Передумови формування та розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною	34
2.2. Динаміка географічної та товарної структури зовнішньої торгівлі України та Угорщина	50
2.3. Інвестиційна складова зовнішньоторговельних відносин між країнами	62
Висновки до другого розділу	66
Розділ 3. Перспективні напрями розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною	68
3.1. Можливості та перспективи для розвитку зовнішньоторговельних відносин	68
3.2. Шляхи посилення використання потенціалу Угорщини як країни для українських експортерів	77
Висновки до третього розділу	83
Висновки	85
Список використаних джерел	88
Додатки	96

ВСТУП

Актуальність дослідження. Коли країна бере участь у міжнародній торгівлі, реальна купівельна спроможність домогосподарств зростає. Це сприяє збагаченню країни та її населення. Залучаючись до міжнародної торгівлі, країна може виробляти більше валового внутрішнього продукту (ВВП) за рахунок своєї землі, праці та капіталу, оскільки вона не використовує їх для виробництва речей, які можуть виробляти інші країни. Коли країна відкриває свої кордони для вільного переміщення товарів і послуг із них, ринок створює стимул для переміщення ресурсів країни в найцінніші сфери використання, сприяючи таким чином економічному зростанню. Глобалізація створила середовище, в якому економічне зростання, засноване на експорті, здатне посилити добробут громадян та сприяє сильному економічному позиціонуванню країни у глобальному просторі. Країни, представляючи свої товари та послуг на глобальних ринках, зацікавлені у посиленні зовнішньоторговельних зв'язків. При цьому важлива роль належить транскордонному співробітництву та розвитку торговельних відносин із сусідніми країнами. У той же час такі відносини можуть формуватися у непростих умовах та під впливом політичних важелів всупереч економічним. Україна наразі має проблемні відносини не тільки із ворожими росією та білорусією, а і з сусідньою Угорщиною, які формуються у складному політичному протистоянні. При цьому у перспективі євроінтеграції налагодження та розвиток зовнішньоторговельних відносин України та Угорщини є важливим питанням для українського уряду. Тому обрана тема є актуальною, зважаючи на сьогоденні виклики, сформовані у торговельних політиках обох країн.

Вивченням питання формування зовнішньоторговельних відносин займалися численні вітчизняні і зарубіжні науковці, серед яких необхідно відмітити наступних: Дерід І. О., Козак Ю. Г., Притула Н. В., Єрмакова О. А., Ситник Н. С., Стасишин А.В., Дубик В.Я., Завидівська О.І., Можайкіна Н. В.,

Черниш О. В., Гульчевський В. І., Ефімов В. С., Боєва О.І., Голдберг П. К., Рід Т., Сабаноглу Т., Саврул М., Інчекара А.Ортіс-Оспіна, Е. Бельтеян Д., Розер М., Ульген С., Інан К., Ярчук Т. М., Юрьєва П. Б., Рахман М.С., Штих Є.А., Власюк Т. О., Ковтун Н., Бабірад-Лазунін В. та інших. Сучасні геоекономічні реалії ставлять об'єктивну необхідність проведення наукового дослідження перспективних напрямів розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є виявлення перспективних напрямів розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною.

Відповідно до обраної мети роботи визначимо наступні завдання для дослідження:

- визначити сутність та умови формування зовнішньоторговельних відносин;
- дослідити глобалізацію та інтеграційні процеси світової економіки як передумови до поглиблення зовнішньоторговельних відносин країн;
- виконати огляд методичних підходів щодо дослідження стану зовнішньоторговельних відносин;
- розкрити передумови формування та розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною;
- проаналізувати динаміку географічної та товарної структури зовнішньої торгівлі України та Угорщини;
- дослідити інвестиційну складову зовнішньоторговельних відносин між країнами;
- з'ясувати можливості та перспективи для розвитку зовнішньоторговельних відносин
- запропонувати шляхи посилення використання потенціалу Угорщини як країни для українських експортерів.

Об'єкт дослідження – розвиток зовнішньоторговельних відносин.

Предметом роботи є напрямки розвитку зовнішньоторговельних

відносин України та Угорщини та виявлення шляхів їх посилення.

У кваліфікаційній роботі використані наступні **методи дослідження**: критичний аналіз літературних джерел щодо теми роботи; ретроспективне вивчення, хронологічний аналіз теми дослідження; синтезу та дедукції, узагальнення при формуванні висновків.

Інформаційною базою дослідження стали літературні джерела, спеціальні монографічні й періодичні джерела, Інтернет-ресурси, Звіти та огляди міжнародних організацій, офіційні сайти урядових структур та інші Інтернет-сайти, новинні ресурси тощо.

Апробація результатів. Апробація результатів дослідження оприлюднена на наступних наукових та науково-практичних конференціях:

1) Globalisierung und ihre Auswirkungen auf Entwicklungsländer. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, випуск №15, 2020 р.

2) Сучасні тенденції розвитку ринку електронної комерції в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, випуск №17, 2023 р.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків; містить 109 сторінок тексту, 19 рисунків, 16 таблиць, 7 додатків. Список джерел включає 67 найменувань літератури, 66 електронних публікацій».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ДВОСТОРОННІХ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

1.1. Сутність та умови формування зовнішньоторговельних відносин

Розвиток цивілізації зумовлює безперервне залучення окремих країн до міжнародних економічних відносин, що призводить до створення єдиного світового господарства. Усі країни світу розвиваються за загальними економічними законами, які надають пріоритет економічному характеру міжнародних відносин. Постійно складна структура потреб, дефіцит і віддаленість ресурсів вимагають все більш ефективних засобів обміну не тільки між регіонами всередині однієї країни, а й між самими країнами та регіонами світу. Економічний розвиток і зростання населення в різних регіонах світу відбуваються нерівномірно, що також зумовлює необхідність розширення міжнародного обміну, що сприяє освоєнню нових ринків (товарів, послуг, праці, інформації, фінансових тощо), імпорту сировини та матеріалів, технологічний та інформаційний обмін, наукові, науково-технічні, виробничі, культурні та інші зовнішньоекономічні зв'язки. За визначення І. О. Дерід зовнішньоекономічні зв'язки являють собою складну систему різноманітних форм міжнародного співробітництва держав та їх суб'єктів у всіх галузях економіки. Це ціла сукупність різноманітних напрямків, форм, методів і засобів переміщення матеріальних, фінансових та інтелектуальних ресурсів між країнами. Зовнішньоекономічні зв'язки є однією з найскладніших сфер економіки будь-якої країни, що забезпечує її залучення до світової науки і техніки, промисловості та культури. У свою чергу зовнішньоекономічні відносини являють собою відносини між суб'єктами господарювання даної країни та суб'єктами інших країн [9].

Зовнішньоекономічні зв'язки забезпечують наступний функціонал:

1) Організація та підтримання міжнародного обміну природними ресурсами та результатами праці в їх матеріально-вартісній формі. Зміст першої функції полягає в забезпеченні конкретних споживачів продуктами, видобутими як природні ресурси, і продуктами, отриманими в процесі міжнародного поділу праці шляхом обміну продуктами і результатами праці в їх матеріально-вартісній формі.

2) Міжнародне визнання споживчої вартості продукції міжнародного поділу праці. У процесі виконання другої функції завершується акт товарно-грошових відносин і відбувається обмін грошей на продукт міжнародного поділу праці, внаслідок чого зростає закладена в цьому продукті споживна вартість (її практичний зміст).

3) Організація міжнародного грошового обігу. Зміст третьої функції полягає в створенні за допомогою механізму цих зв'язків умов для безперервного руху грошей у процесі здійснення різноманітних міжнародних розрахунків [17].

Класифікуючи зовнішньоекономічні зв'язки, необхідно відмітити, що вони охоплюють 4 основні сфери (рис. 1.1).

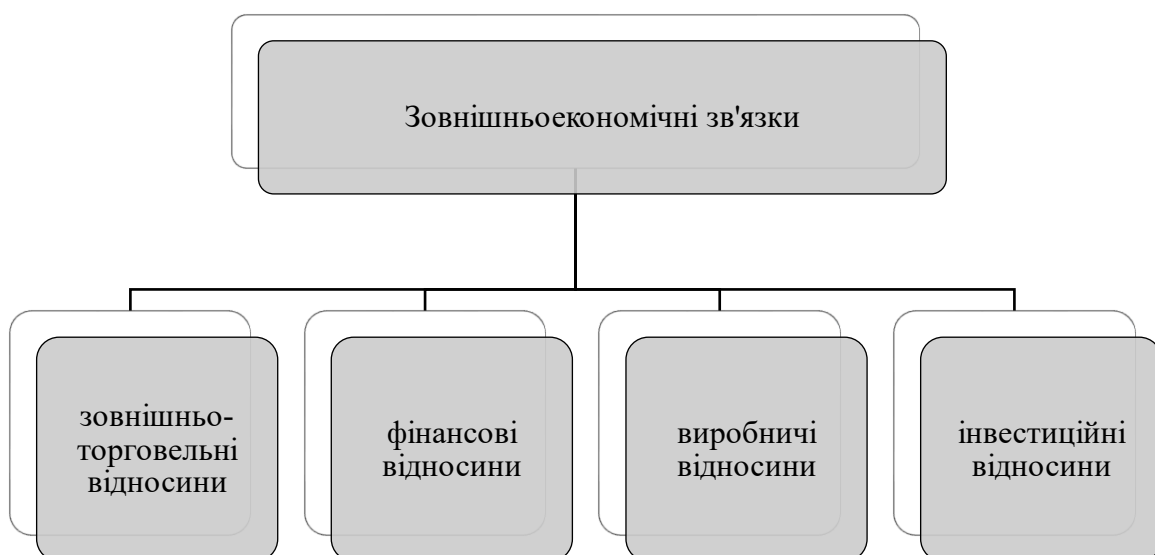

Рис. 1.1. Класифікація зовнішньоекономічних зв'язків

Рисунок складений автором за матеріалами [9]

Під класифікацією зовнішньоекономічних зв'язків слід розуміти розподіл цих зв'язків на конкретні групи за певними ознаками. Зазвичай, зовнішньоекономічні зв'язки класифікують на види та форми. Вид зовнішньоекономічних зв'язків – це сукупність зв'язків, об'єднана однією загальною ознакою, наприклад напрямком товарного потоку (експорт, імпорт) чи структурною ознакою (зовнішньоторговельні, фінансові, інвестиційні, виробничі зовнішньоекономічні зв'язки). Форма зв'язку – це спосіб існування даного виду зв'язку, зовнішній прояв (обрис, оформлення) сутності будь-якого конкретного зв'язку. Наприклад, до форм зовнішньоторговельних зв'язків відносяться зовнішня торгівля товарами через торгівлю та бартер, торгівля послугами через туризм, інжиніринг, послуги зв'язку та інше [9].

Зовнішня торгівля є важливою та історично першою формою міжнародних економічних відносин і являє собою організований державою обмін товарами та послугами між національними економіками. Це торгівля однієї країни з іншими країнами світу. Вона складається з імпорту та експорту товарів. Загалом зовнішня торгівля різних країн становить міжнародну торгівлю. У сучасних умовах у міжнародній торгівлі беруть участь усі суб'єкти світового господарства. В його основі лежить міжнародний поділ праці. Розвиток міжнародної спеціалізації виробництва та поглиблення згаданого вище поділу праці (у формі загального, часткового та індивідуального) породжує різноманітні форми та напрями міжнародної торгівлі. Вона перебуває під глибоким впливом науково-технічної революції, яка прискорила якісну трансформацію всіх елементів продуктивних сил і зміни географічної та товарної структури світових товарних потоків. Міжнародна торгівля, за визначенням Н. С. Ситник, А. В. Стасишин, В. Я. Дубик, являє собою систему економічних відносин між країнами, спрямовану на імпорт або експорт товарів і послуг. Зважаючи на специфіку предмета торгівлі, можна виділити форми міжнародної торгівлі, які зображено на рис. 1.2.

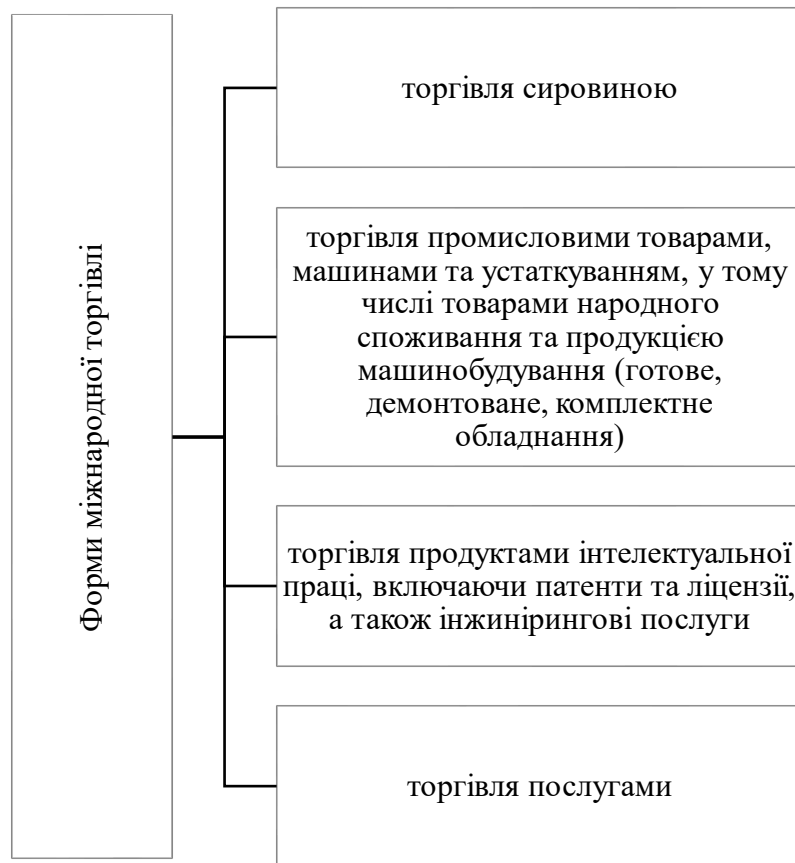

Рис. 1.2. Форми міжнародної торгівлі

Рисунок складений автором за матеріалами [25, с. 32]

Розширене поширення зовнішньоторговельних відносин вимагає законодавчого встановлення конкретних умов і правил його здійснення. У такому разі метою державного регулювання зовнішньої торгівлі є створення максимально сприятливих умов для вітчизняних товаровиробників, стимулювання експорту вітчизняних товарів на ринки інших країн та обмеження імпорту іноземних товарів у свою країну. Залежно від масштабів державного втручання в зовнішньоторговельні відносини виділяють три основні форми зовнішньоторговельної політики, які відображено на рис. 1.3.

Зовнішньоторговельна політика передбачає методи регулювання міжнародної торгівлі та зовнішньоторговельних відносин. Вільна торгівля – це політика мінімального втручання держави у зовнішню торгівлю, яка розвивається на основі вільних ринкових сил попиту та пропозиції. Ця політика базується на усуненні всіх перешкод для імпорту та експорту

іноземних і вітчизняних товарів. Митні органи виконують лише реєстраційні функції. Таку політику проводять країни з високим рівнем розвитку продуктивних сил, що дозволяє місцевим підприємствам витримувати конкуренцію. Саме вільна торгівля стимулює конкуренцію та змушує вітчизняні підприємства підвищувати якість продукції та знижувати ціни [25].

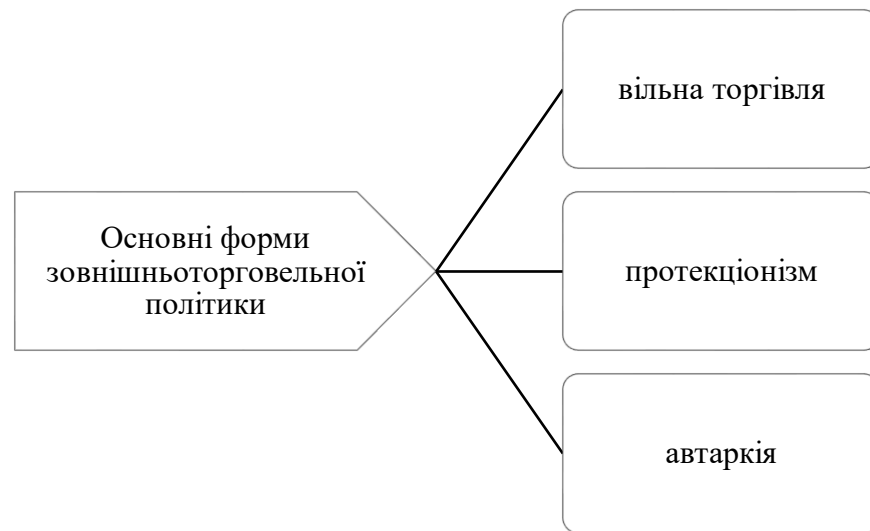

Рис. 1.3. Основні форми зовнішньоторговельної політики

Рисунок складений автором за матеріалами [30]

Протекціонізм – це державна політика, яка полягає у захисті внутрішнього ринку від іноземної конкуренції шляхом використання інструментів тарифної та нетарифної торговельної політики. Проводячи політику протекціонізму, держава захищає вітчизняного товаровиробника та стимулює розвиток вітчизняного виробництва. З іншого боку, така політика може призвести до явищ стагнації, оскільки послаблюються стимули до технічного прогресу, що, у свою чергу, призводить до зниження конкурентоспроможності національних товарів. Відповідно до цієї політики збільшується нелегальний імпорт товарів шляхом контрабанди. Крім того, торгові партнери можуть вжити відповідних заходів проти експорту товарів з країни, що призведе до збитків для її економіки. У зовнішньоторговельній

політиці країн, що розвиваються, домінує протекціонізм. Існує кілька форм протекціонізму:

- вибірковий – спрямований проти конкретних країн або конкретних видів товарів;
- галузеві – спрямовані на захист конкретних галузей, найчастіше сільського господарства;
- колективні – проводяться об'єднаннями країн по відношенню до країн, які не входять до складу цих об'єднань;
- приховані – реалізуються методами внутрішньої економічної політики [25].

У науковій спільноті [25; 30; 2] немає єдиної думки, що в чому і для якої країни краще – політика вільної торгівлі чи протекціонізм. Сучасний протекціонізм переважно зосереджений у відносно вузьких секторах. Політика вільної торгівлі більш приваблива. Тому більшість країн проводять гнучку зовнішньоторговельну політику, використовуючи як протекціоністські методи, так і політику вільної торгівлі.

Автаркія – це така державна політика, яка полягає у створенні закритої, самодостатньої економіки в межах однієї країни або групи країн, максимально обмеження імпорту та стимулювання експорту [25].

На формування зовнішньоторговельних відносин, окрім форми зовнішньоторговельної політики країн суб'єктів таких відносин, мають суттєвий вплив регулювання міжнародної торгівлі на різних рівнях. У практиці міжнародної економіки виділяють такі рівні регулювання міжнародної торгівлі:

- корпоративний – це домовленості між підприємствами про розподіл ринку сировини, матеріалів, збуту товарів, сфер впливу, цінової політики;
- внутрішній – при якому зовнішня торгівля кожної країни ведеться відповідно до національної правової бази, що регулює зовнішньоекономічну діяльність;

- міжнародний – виявляється в укладенні відповідних угод між державами та групами держав;
- наднаціональний – реалізує стратегію світового співтовариства або діяльність з регулювання міжнародної торгівлі шляхом створення міжнародних спеціальних інституційних структур і відповідних угод (Світова організація торгівлі – ГАТТ/СОТ, Міжнародна торгова палата – МТП). Цей рівень регулювання має велике значення в розвитку зовнішньоторговельних відносин. Розрізняють такі види державного регулювання міжнародної торгівлі: одностороннє; двосторонні; багатосторонні [14].

За своєю сутністю система регулювання міжнародної торгівлі являє собою сукупність взаємопов'язаних принципів, норм, правил і процедур, що впливають на формування регіональної та товарної структур експорту та імпорту з використанням політичних, економічних, фінансово-правових інструментів та адміністративних процедур. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі зумовили створення багаторівневої системи регулювання зовнішньоторговельних відносин (рис. 1.4).

Кожен рівень має відповідні механізми та інструменти впливу на темпи, пропорції та структуру міжнародної торгівлі. Залежно від масштабів державного втручання в міжнародну торгівлю вирізняються протекціоністська торговельна політика та політика вільної торгівлі (описані вище). З торговельною політикою тісно пов'язані економічні, політичні, адміністративні, організаційні, правові та інші питання. Основним завданням держави у сфері формування зовнішньоторговельних відносин є сприяння експортерам експортувати якомога більше своєї продукції, підвищуючи конкурентоспроможність своїх товарів на міжнародному ринку, а обмеження імпорту забезпечують зниження конкурентоспроможності іноземних товарів на внутрішньому ринку. Тому деякі методи державного регулювання спрямовані на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції і тому стосуються переважно імпорту. Інша частина методів призначена для примусового експорту [18].

Рис. 1.4. Система регулювання міжнародної торгівлі [18, с. 28]

Різні країни світу використовують різні інструменти для реалізації своєї торговельної політики. Якщо середній рівень державного митного захисту можна кількісно оцінити досить точно, то рівень використання нетарифних методів через їх велику різноманітність та різний економічний зміст можна \\\\ оцінити достатньо приблизно. Характер торговельного режиму країни, тобто ступінь його жорсткості, зазвичай визначається як сукупний показник, який враховує як середній рівень тарифів, так і середній рівень та інтенсивність кількісних обмежень. Наприклад, торговельний режим країни, яка скасувала всі імпорتنі тарифи, але запровадила кількісні квоти на основні імпорتنі товари або, навпаки, скасувала квоти, але підвищила імпортне мито до заборонного рівня, не може вважатися системою вільної торгівлі. Торговельний режим можна вважати відкритим лише в країні, де середній рівень митного оподаткування імпорту становить менше 10%, а кількісні

обмеження охоплюють менше 25% імпорту та мають низьку інтенсивність, переважно реєстраційного характеру [18].

Таким чином, зовнішньоторговельні зв'язки сприяють економічному розвитку країн, створюючи можливість реалізувати їх значні порівняльні переваги та освоїти нові. Вони стимулюють швидше й ефективніше використання національних ресурсів і дозволяють використовувати вигоди та переваги спеціалізації та участі в міжнародному поділі праці.

1.2. Глобалізація та інтеграційні процеси світової економіки як передумови до поглиблення зовнішньоторговельних відносин країн

Глобалізація, включаючи політичні, соціальні та економічні процеси, часто асоціюється з транснаціональними компаніями та інвестиціями, міжнародною торгівлею та регіоналізмом, глобальними фінансами та грошима. У той час як процес глобалізації зменшує діяльність і контроль національних урядів над своєю економікою та торгівлею, їх місце замінюють міжнародні компанії. З іншого боку, національні економіки намагаються йти в ногу зі змінами в економічній системі, дерегулюючи бар'єри міжнародної торгівлі через регіональні торгові угоди та економічну інтеграцію [58].

Використовуючи визначення глобалізації від МВФ, необхідно розуміти цей термін як незворотну силу, через яку все більш вільний потік ідей, людей, товарів, послуг і капіталу призводить до інтеграції економіки та суспільства [54].

Глобалізація як явище впливає на світову економіку та торгівлі у трьох основних напрямках, які представлені на рис. 1.5

Глобалізація призвела до більшої взаємопов'язаності між ринками в усьому світі та збільшення комунікації та обізнаності про бізнес-можливості у віддалених куточках земної кулі. Більше інвесторів можуть отримати доступ до нових інвестиційних можливостей і вивчати нові ринки на більшій відстані,

ніж раніше. Потенційні ризики та можливості отримання прибутку легше доступні завдяки вдосконаленій комунікаційній технології. Продукти та послуги, які раніше були доступні в одній країні, стають доступними на нових ринках за межами країни через глобалізацію. Крім того, країни з позитивними відносинами між собою здатні все більше об'єднувати свої економіки за рахунок збільшення інвестицій і торгівлі [37]

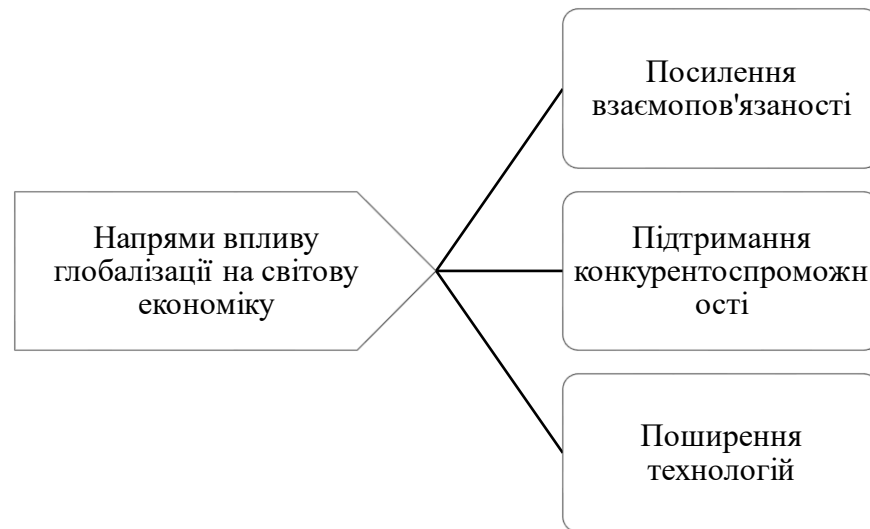

Рис. 1.5. Напрями впливу глобалізації на світову економіку

Рисунок складений автором за матеріалами [37]

Також глобалізація призвела до зростання конкуренції. Компанії розширюють свою цільову сферу, виходячи з місцевих районів і рідних країн на решту світу. При цьому деякі компанії борються з сильною конкуренцією поза межами своєї країни. Це змусило їх шукати матеріали та залучати робочу силу з інших країн. Ця історія «сорсингу та аутсорсингу» перетворила багато компаній на глобальні, які активно шукали виробничі місця та партнерів для нових підприємств. Глобалізація сприяла цьому та полегшила перехід до глобальних ринків [37].

При цьому для сприяння глобальній торгівлі потрібні більш досконалі системи. Глобалізація підштовхнула торговців до створення кращих систем для відстеження міжнародної торгівлі Системи ERP є одним із рішень, які

пропонуються для підтримки світової торгівлі. Ця технологічна інновація у світовій торгівлі створила більш ефективне середовище. Технології підвищують ефективність глобальної торгівлі та зменшують витрати та час. Крім того, завдяки глобалізації виробничі процеси стали ефективнішими, оскільки компанії хочуть зберегти свою конкурентну перевагу [37]

Економічний аспект явища стосується зростаючої взаємозалежності світових економік у результаті зростаючих масштабів транскордонної торгівлі товарами та послугами, потоку міжнародного капіталу та широкого та швидкого поширення технологій. Це відображає постійне розширення та взаємну інтеграцію ринкових кордонів і є незворотною тенденцією економічного розвитку в усьому світі. Як неминучий результат цього процесу, глобальні торговельні потоки отримали значну користь від цього процесу. Регіональна інтеграція включає в себе безліч кроків, які підвищують конкурентоспроможність країн-учасниць, а не тільки преференційний доступ до торгівлі, і допомагає малим і віддаленим країнам збільшити потужність постачання в регіональних виробничих мережах, що, у свою чергу, дозволяє цим країнам отримати доступ до глобальних ринків. Однак наслідки глобалізації та приєднання до угод про вільну торгівлю чи економічної інтеграції відрізняються від країни до країни через їхнє географічне положення, природні ресурси, які вони мають, рівень економічного розвитку тощо [58].

Радикальна трансформація економічного життя представлена процесом глобалізації, яка призвела до узагальнення ринкової економіки, збільшення виробництва, обіг інформації, продуктів, людей і капіталу, впровадження технічних систем стає більш ефективним [8]. Країни більше не є самодостатніми в глобальній економіці, і вони включені в торгівлю на різних рівнях, щоб продати те, що вони виробляють, щоб отримати те, що їм потрібно. Країни зазвичай виробляють більш ефективно в деяких секторах економіки, ніж їх торговельні партнери. Зрештою торгівля сприяє економічній ефективності, і можна зробити висновок, що глобалізація виробництва сприяє

глобалізації торгівлі [56]. Посилення та розширення процесу глобалізації стало результатом низки факторів. До них належать прогрес у лібералізації світової торгівлі та руху капіталу, технологічний прогрес, який передбачав значне зниження витрат на транспорт і зв'язок, а також на координацію. Зростаюча відкритість країн, що розвиваються, і ринкових економік, що розвиваються, з особливим акцентом на великих економіках, таких як Китай та Індія та країни Центральної та Східної Європи, також відображається прискоренням процесу глобалізації. Значне зростання активності та міжнародних торговельних потоків у країнах, що розвиваються, відобразило це явище на глобальному рівні. В останній період можна виділити три тенденції світової економіки, які формують глобалізаційні потоки. З кінця 1970-х років обсяг міжнародної торгівлі зріс у 16 разів. У цьому відношенні постійне зростання міжнародної торгівлі, як в абсолютних величинах, так і по відношенню до світового національного доходу, можна прийняти як першу тенденцію. Зростаюча роль транснаціональних корпорацій є наступною, оскільки вони беруть на себе лідерство в міжнародній торгівлі, особливо з точки зору частки торгівлі, що відбувається всередині корпорацій. І останнє – вищий відносний приріст торгівлі в Тихоокеанській Азії, оскільки багато економік розробили експортно-орієнтовану стратегію розвитку, яка була пов'язана з дисбалансом у комерційних відносинах [58].

Тиск мобільності капіталу, технологічний прогрес і гостра ринкова конкуренція описують незворотну силу, яка знаходиться поза межами впливу місцевих політиків. У цьому політичному контексті глобалізація часто використовується як синонім більшої відкритості та тісно пов'язана з лібералізацією внутрішніх і зовнішніх операцій. Посилення зовнішньоторговельних відносин між країнами сприяє зростанню, яке пояснюється сильним зв'язком між відкритістю для торговельних потоків і впливом на економічне зростання та економічні показники. Подібним чином потоки капіталу та їхній вплив на економічне зростання тісно пов'язані один з одним [58].

Визначаючи сучасний стан розвитку зовнішньоторговельних відносин, необхідно відзначити, що зростання світової торгівлі сповільнилося після глобальної фінансової кризи в 2008-2009 роках і різко впало на початку пандемії в 2020 році. Але за аналізом МВФ з того часу торгівля відновилася до найвищого значення за всю історію. У 2022 році вартість світової торгівлі товарами, експортованими по всьому світу, становила приблизно 24,9 трильйона доларів в поточних цінах. Для порівняння, у 2000 році ця цифра становила близько 6,45 трильйонів доларів [57].

Зростання вартості товарів, що експортуються по всьому світу, відображає розвиток міжнародної торгівлі, глобалізацію та технологічний прогрес. У 2021 році Китай був найбільшим джерелом експорту товарів у всьому світі, із загальним експортом товарів на суму приблизно 3,37 трильйона доларів. У 2022 році на Китай припадало майже 15% усіх торгівельних товарів, експортованих у всьому світі. Сполучені Штати були другим за величиною експортером товарів того року. Сполучені Штати були провідним імпортером товарів у світі станом на 2021 рік. У 2022 році на світову супердержаву припадало 13 % світового імпорту товарів [57].

Як частка ВВП, світова торгівля помірно впала, головним чином завдяки Китаю, який протягом багатьох років дотримувався стратегії «подвійного обігу», віддаючи пріоритет внутрішньому споживанню, залишаючись відкритим для міжнародної торгівлі та інвестицій, та Індії. Це відображає кінець надзвичайного експортного буму, який обидві країни пережили в попередні десятиліття, а також зменшення імпорту проміжних товарів, ніж у минулому. Проте, як частка ВВП, імпорт проміжних продуктів рештою світу все ще зростає. Те саме стосується експорту [41].

Протягом першого кварталу 2023 року зростання торгівлі як товарами, так і послугами було позитивним, згідно з звітом про глобальну торгівлю ЮНКТАД, опублікованим 21 червня [40]. Після спаду в другій половині 2022 року світова торгівля товарами відновилася як за обсягом, так і за вартістю. За перші три місяці 2023 року торгівля товарами зросла на 1,9% порівняно з

останнім кварталом 2022 року, додавши близько 100 млрд. дол. Глобальна торгівля послугами також зросла приблизно на 50 мільярдів доларів, приблизно на 2,8% порівняно з попереднім кварталом. У другому кварталі 2023 року прогноз ЮНКТАД передбачає уповільнення зростання світової торгівлі, вказуючи на нещодавно погіршені прогнози світової економіки та такі фактори, як постійна інфляція, фінансова вразливість, війна в Україні та геополітична напруженість. Загалом прогноз світової торгівлі у другій половині 2023 року є песимістичним, оскільки негативні фактори переважають над позитивними. Зростання світової торгівлі залишається слабким, але послуги демонструють певну стійкість [39].

Протягом останніх п'яти кварталів географічна близькість міжнародної торгівлі залишалася відносно стабільною, що вказує на відсутність значних тенденцій щодо ближнього або далекого постачання, принаймні в середньому. У звіті вказується, що «підтримка друзів» у формуванні зовнішньоторговельних відносин зростає з кінця 2022 року, що характеризується переорієнтацією двосторонніх торговельних потоків на пріоритетність країн, які поділяють схожі політичні цінності. Війна в Україні, розмежування торговельної взаємозалежності між США та Китаєм і наслідки Brexit зіграли значну роль у формуванні ключових тенденцій двосторонньої торгівлі в цей період. Водночас відбулося зниження диверсифікації торговельних партнерів, що свідчить про те, що глобальна торгівля стала більш концентрованою серед основних зовнішньоторговельних відносин. Звіт ілюструє постійне зниження торговельної взаємозалежності між Сполученими Штатами та Китаєм. Це показує, що за останні півтора року Сполучені Штати стали відносно менш значущими як експортний ринок для Китаю. Протягом цього періоду залежність Сполучених Штатів від Китаю як постачальника ще більше зменшилася. Бразилія, Індія, Сполучені Штати та Європейський Союз спостерігали значне збільшення як імпорту, так і експорту. Але в кварталному розрізі тенденції торгівлі для великих економік у період з січня по березень 2023 року були більш послабленими, і в багатьох випадках

негативними. Помітним винятком є значне зростання експорту з Китаю та Індії [39].

Щорічно у всіх регіонах спостерігалось зростання міжнародної торгівлі, за винятком російської федерації та країн Центральної Азії. Але зростання в регіоні Східної Азії було значно нижче середнього. Глобальні торговельні тенденції за останні чотири квартали були під впливом енергетичного сектору, де зростання цін призвело до зростання торгівлі, аж до квартального падіння на 11% у період з січня по березень 2023 року. Серед інших секторів, у яких спостерігалось зростання торгівлі, були агропродовольчі товари, одяг, хімікати та дорожні транспортні засоби. І навпаки, скоротилася торгівля офісним і комунікаційним обладнанням, а також транспортом, де спадні тенденції тривали в першому кварталі 2023 року [39].

Пандемія COVID-19 змусила багато країн тимчасово обмежити експорт ліків, а деякі призупинили поставки пшениці та інших продуктів харчування через стрибок цін після вторгнення росії в Україну. Але багато урядів все ще агресивно прагнуть до економічної інтеграції, наприклад, через угоди, які полегшують роботу професіоналів за кордоном або сприяють потоку споживчих товарів через загальні стандарти безпеки [2].

Епоха «гіперглобалізації», яка почалася з 1990-х років, була пов'язана з великими економічними досягненнями. Рівень крайньої бідності, за визначенням Світового банку, був значно скорочений і, як очікується, буде ліквідований у всіх, крім невеликої кількості інституційно слабких країн, частково завдяки різкому зростанню в країнах Східної Азії. Рівень життя, виміряний доходом на душу населення, зріс у всьому світі. Споживачі в економіках, відкритих для торгівлі, отримали доступ до надзвичайно різноманітних товарів з усієї планети за доступними цінами. Смартфони, комп'ютери та інша електроніка дозволили людям бути більш продуктивними та насолоджуватися різноманітнішими розвагами, ніж могли подумати попередні покоління. Хоча багато факторів сприяли цьому підвищенню рівня життя, відкритість та інша ринкова політика зіграли суттєву роль. Торгівля з

(на той час) країнами з низькою заробітною платою впливала на ціни товарів і заробітну плату в розвинутих економіках, приносячи користь споживачам у цих країнах і працівникам в країнах-експортерах. Інфляція залишалася напрочуд низькою, незважаючи на кількісне послаблення та збільшення боргу в США. Тісний глобальний взаємозв'язок, досягнутий наприкінці 20-го сторіччя, був, мабуть, головним фактором, що сприяв цьому, надаючи кожному стимул до відкритої поведінки. Війна в епоху гіперглобалізації означала порушення глобальних ланцюгів постачання з потенційно жахливими наслідками для світової економіки. Проте сьогодні зростає напруга, яка призвела до негативної реакції на глобалізацію. П. К. Голдберг та Т. Рід окреслюють три фази сучасного руху деглобалізації. Перший етап розпочався приблизно у 2015 році, коли занепокоєння щодо глобалізації та конкуренції з боку країн з низьким рівнем оплати праці призвело до Brexit, запровадження тарифів США, заходів у відповідь Китаю та відродження екстремістських поглядів у Європі. Другий етап руху за деглобалізацію розпочався із закликів до стійкості на початку пандемії у 2020 році. Адже пандемія COVID-19 була водночас шоком у пропозиції – ключові міжнародні постачальники в різний час стикалися з блокуванням, уповільненням поставок – і шоком попиту, оскільки попит на медичні товари та товари тривалого користування, як-от автомобілі та вторинні будинки, швидко зростав. Під час COVID короткострокові затримки доставки та дефіцит через порушення міжнародної торгівлі широко описувалися як криза. Третій етап розпочався з вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року. Для громадськості це підкреслило нові ризики міжнародної спеціалізації. Коли росія скоротила постачання газу європейцям і ціни на енергоносії різко зросли, стали очевидними критичні ризики покладення на одну країну імпорту критично важливої сировини. У той же час необхідно відзначити, що обмеження світової торгівлі навряд чи призведе до стійкості. А посилення зовнішньоторговельних відносин виключно з «дружніми» країнами може означати більшу стійкість до геополітичних ризиків – принаймні в найближчій перспективі, – але сама

концепція таких стосунків постійно змінюється. У той же час всередині країн нерівність може зрости. Посилення торговельних бар'єрів призводить до підвищення цін, що означає нижчу реальну заробітну плату. Можливо, глобалізація сприяла посиленню просторової нерівності, і у різних країнах існує ризик зростання глобальної нерівності. Геоекономічна фрагментація може призвести до розширення торгівлі між економіками з високим рівнем доходу [41].

Необхідно відзначити, що інституції та правові рамки, які супроводжують глобальну інтеграцію, обмежують стратегії та інструменти, які уряди можуть використовувати для досягнення внутрішніх цілей або реагування на практику іноземних партнерів. Глибша інтеграція вимагає створення глобальних правил і управління у все більшій кількості сфер, щоб підтримувати гармонію та подолати системні ризики, які виникають через взаємозв'язок. Глобалізація вимагає від держав дотримання міжнародних правил, навіть якщо вони не узгоджуються з інтересами чи пріоритетами цих держав, тим самим перешкоджаючи здатності урядів ставити своє населення на перше місце. Міжнародний торговельний режим, заснований на правилах, потребує перегляду, щоб відповідати реаліям сьогодення, запобігти тому, щоб розчарування глобалізацією посилювало протекціоністські сили, і створив справедливую та стійку модель, яка допоможе розвиватися країнам, що розвиваються. В останні роки СОТ зіткнулася з перешкодами у створенні форуму для багатосторонніх переговорів щодо нових і вдосконалених правил, моніторингу торговельної політики та вирішення суперечок між своїми членами. Глобальний економічний спад і обвал світової торгівлі в поєднанні з геоекономічною напруженістю, що триває між найбільшими економіками світу, підсилили необхідність терміновість комплексної реформи торгівлі [67].

Таким чином, глобалізація є ключовим рушієм поглиблення зовнішньоторговельних відносин між країнами. Інтеграційні процеси дозволяють промислово розвинутих країнам покладатися на свій експорт, щоб збільшити свій потенціал для зростання. Галузі промисловості зі сформованою

економікою успішно скористалися усуненням торговельних бар'єрів, щоб зменшити свої витрати та вийти на нові ринки за допомогою глобальних правил і торгових угод, розроблених на їхню користь.

1.3. Методичні підходи дослідження стану зовнішньоторговельних відносин

Найважливішим елементом і відправною точкою дослідження успішного формування зовнішньоторговельної діяльності є розуміння сутності зовнішньоекономічних інтересів, а також напрямів їх реалізації. Ефективність зовнішньоторговельних відносин між країнами світу визначається рядом різноманітних факторів, серед яких: рівень соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку, географічне положення країн, їх національно-історичні традиції, забезпечення суверенітету та безпеки, економічний та ресурсний потенціал. В умовах економічної глобалізації все більшого значення набувають зовнішньоторговельні інтереси. Тому, незважаючи на величезну кількість класифікацій інтересів, з точки зору ведення ефективного бізнесу та присутності на міжнародних ринках, досягнення зовнішньоекономічних інтересів, безсумнівно, є одними з найбільш пріоритетних [32].

Зовнішньоторговельні відносини можна охарактеризувати як синтез відносин різних інституційних одиниць (виробників, експортерів, споживачів, імпортерів, державних і бізнес-структур), спрямованих на використання конкурентних переваг країни у сфері міжнародної торгівлі. На рис. 1.6 представимо характеристику основних детермінантів розвитку зовнішньоторговельних відносин.

Економічні фактори	пов'язані з рівнем соціально-економічного розвитку країни, регіону, підприємства, галузі, конкретного ринку товарів чи послуг
Політичні фактори	характеризують сутність і вплив політики на суб'єктів економічних інтересів
Геополітичні фактори	у просторово-географічному вимірі торгівля будь-якої держави не обмежується кордонами,
Правові фактори	засновані на законодавчих нормах і правовідносинах, що регулюють і характеризують правомірність середовища реалізації торговельних відносин
Культурні фактори	які визначають вплив системи моральних і культурно-духовних цінностей, норм і традицій того чи іншого народу, спільноти, особистості
Природно-кліматичні фактори	підкреслюють торговельний потенціал природно-географічного середовища країн
Демографічні фактори	нехтування демографічним фактором у зовнішньоторговельній політиці держави призводить до значних втрат у матеріальному, інтелектуальному та соціальному житті населення та значних прорахунків у державній політиці
Екологічні фактори	дія яких більшою чи меншою мірою визначає зміни, що відбуваються в екосистемах.

Рис. 1.6. Основні детермінанти розвитку зовнішньоторговельних відносин

Рисунок складений автором за матеріалами [32]

Оскільки зовнішньоторговельні відносини держав часто переплітаються з інтересами безпеки та спільними фундаментальними цінностями (територіальна цілісність, політичне виживання, гарантія невід'ємних прав людини), фактори, що визначають ці відносини, також залишаються в

постійному зв'язку. Оскільки процес формування зовнішньоторговельних відносин є безперервним, успішна їх реалізація залежить від спільних зусиль політиків, керівників держави та підприємницьких суб'єктів.

Необхідною і основною умовою ефективного формування зовнішньоторговельних відносин є їх всебічна і детальна оцінка, яка має ґрунтуватися на передбачуваних цілях економічного розвитку країни чи іншого суб'єкта господарювання з урахуванням поточного стану економіки в країні, сферу та перелік і зміст визначених для неї загроз, а також систему конкретних якісних і кількісних критеріїв стану зовнішньоекономічної сфери, що відповідатиме вимогам сучасної ринкової економіки [32].

Комплексна система дослідження зовнішньоторговельних відносин включає наступні етапи:

- дослідження умов економічного розвитку країни як суб'єкта співробітництва, її торгової спеціалізації на міжнародних ринках;
- моніторинг та експертна оцінка існуючого рівня реалізації зовнішньоторговельних відносин;
- визначення перспектив та прогнозу посилення та напрямів поглиблення зовнішньоторговельних відносин.

У вітчизняній практиці аналітичних досліджень [31; 23; 5; 16] зовнішню торгівлю країни вивчають або за допомогою системи індикаторів міжнародної торгівлі як її форма або показники зовнішньоекономічної діяльності як її складова. Узагальнюючи ці підходи, можна виділити такі основні групи показників для дослідження зовнішньоторговельних відносин, як обсяг, динаміка, структура та ефективність.

У таблиці 1.1 представимо характеристику етапів та параметрів дослідження зовнішньоторговельних відносин.

Таблиця 1.1

Характеристика етапів та параметрів дослідження
зовнішньоторговельних відносин України із іншими країнами

№	Етап	Параметри оцінки	Джерела інформації
1	Дослідження умов економічного розвитку країни як суб'єкта співробітництва, її торгової спеціалізації на міжнародних ринках;	Стан соціально-економічного розвитку Розташування країни відносно до України Місце країни на глобальних ринках Спеціалізації країни на міжнародних ринках	Урядові сайти країни. Профіль країни у міжнародних аналітичних центрах та міжнародних організаціях
2	Моніторинг та експертна оцінка існуючого рівня реалізації зовнішньоторговельних відносин	Показники складу та структури двосторонньої торгівлі Дослідження інвестиційної складової зовнішньоторговельних відносин Вивчення закономірностей розвитку зовнішньоторговельних відносин	Статистичні портали держав Статистичні дані міжнародних організацій. Державна служба статистики України Портал Дія
3	Визначення перспектив та прогнозу посилення та напрямів поглиблення зовнішньоторговельних відносин	Виділення ймовірних сценарії розвитку та реалізації зовнішньоторговельних відносин Виділення часових перспектив (короткострокові та довгострокові) Визначення перспективних напрямів розвитку зовнішньоторговельних відносин	Аналітичні портали урядових структур та міжнародних організацій

Таблиця складена автором за узагальненими матеріалами [16; 5; 23; 31; 32]

На етапі моніторингу та експертної оцінки існуючого рівня реалізації зовнішньоторговельних відносин між країнами доцільно використовувати показників та індекси зовнішньої торгівлі країни, яка включає три укрупнені групи:

- 1) показники складу зовнішньої торгівлі між країнами;
- 2) структурні показники зовнішньої торгівлі між країнами;
- 3) показники включеності країни у торговельні потоки іншої країни;

Одним із найпоширеніших елементів оцінки зовнішньоторговельних відносин є вивчення та аналіз показників розвитку міжнародної торгівлі, її основних напрямів спеціалізації та визначення пріоритетних напрямів. Ці показники дають змогу оцінити рівень розвитку міжнародної торгівлі між країнами. Найбільш поширена класифікація показників розвитку міжнародної торгівлі поділяється на такі групи показників міжнародної торгівлі:

- 1) обсяг (абсолютний);
- 2) результуюча;
- 3) структурний;
- 4) інтенсивність;
- 5) ефективність;
- 6) динаміка;
- 7) порівняння [32].

Розглянемо більш детально граничні показники, які використовуються в процесі оцінки зовнішньоторговельних відносин. Вагоме методологічне та практичне значення має визначення таких критеріїв для сфери зовнішньої торгівлі, за якими на належному рівні підтримується її ефективність та безпечність (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Критерії оцінки зовнішньоторговельних відносин України та іншої
країни

№	Характеристика зовнішньоторговельних відносин	Критерії оцінки
1	Збалансована структура зовнішньої торгівлі	динаміка зростання,
2	Позитивне сальдо зовнішньоекономічної діяльності	коефіцієнт покриття експорту імпортом (>0) коефіцієнт імпортової залежності ($\leq 15\%$)
3	Ефективна товарна структура експорту	зростання експорту наукоємних, високотехнологічних товарів та послуг (динаміка зростання високотехнологічних товарів в структурі експорту)
4	Інвестиції в розвиток торгівлі	динаміка зростання кількості інвестицій в експортоорієнтовані галузі

Таблиця доповнена автором на основі [32].

При проведенні досліджень рівня розвитку та збалансованості міжнародної торгівлі із певною країною використовується низка показників, розрахунки яких базуються на відношенні обсягу експортно-імпортних операцій до ВВП та до загального експорту та імпорту, показники динаміки тощо. Співвідношення експорту та імпорту вважається мірою балансу міжнародної торгівлі та називається коефіцієнтом покриття експорту імпорту. Співвідношення імпорту до ВВП характеризує ступінь залежності економіки країни від імпорту із певної країни. Масштаб імпорту вважається безпечним, якщо рівень імпортозалежності менше або дорівнює 15%. На підставі зазначених цільових показників та їх порівняння з фактичними показниками можна зробити висновок про необхідність розвитку окремих напрямів зовнішньоторговельної діяльності та зробити ефективну оцінку перспективних напрямів. Даний перелік показників не є вичерпним, конкретні економічні параметри не є універсальними, фактично жодній країні світу не вдається досягти ідеального виконання всіх показників, але це їхнє основне завдання – служити орієнтиром для ефективної реалізації інтересів ключових суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [32].

Ефективним інструментом оцінки перспективи посилення зовнішньоторговельних відносин є Карта експортного потенціалу від Міжнародного торговельного центру (ІТС). Карта експортного потенціалу визначає продукти, ринки та постачальників з (нереалізованим) експортним потенціалом, а також можливості диверсифікації експорту для 226 країн і територій і 4658 продуктів. Базуючись на методології експортного потенціалу ІТС, Карта експортного потенціалу оцінює показники експорту, цільовий ринковий попит, умови доступу до ринку та двосторонні зв'язки між країнами-експортерами та країнами-імпортерами, щоб забезпечити рейтинг нереалізованих можливостей. Карта експортного потенціалу надає своєчасну та практичну інформацію про продукти, ринки та постачальників із нереалізованим потенціалом, а також рейтинг нових секторів із сприятливими шансами на успіх експорту [33].

Цей інструмент детальний, надійний і спрямований на підтримку сталого розвитку. Він використовує дані на основі 6-значного рівня Гармонізованої системи та використовує широкий спектр заходів для підвищення якості даних. Карта експортного потенціалу фокусується не лише на видобувних галузях, а також на шкідливих для навколишнього середовища та небезпечних продуктах, щоб спрямувати розвиток експорту на менш мінливий та більш екологічно свідомий шлях. Вона також об'єднує інформацію про землю та ресурси, доступні в країнах, для досягнення цільових результатів [33].

Індикатор експортного потенціалу визначає потенційну вартість експорту для будь-якого експортера на певному продукті та цільовому ринку на основі економічної моделі, яка поєднує пропозицію експортера, попит цільового ринку, умови доступу до ринку та двосторонні зв'язки між двома країнами. Для існуючих експортних товарів пропозиція вимірюється за допомогою історичної інформації про ефективність експорту. Потенційні значення експорту можна порівняти з фактичними значеннями експорту, щоб знайти експортерів, продукти та ринки з можливостями для зростання.

Індикатор диверсифікації продукції оцінює пропозицію за допомогою методології Product Space, яка встановлює зв'язки між продуктами на основі того, як часто вони збігаються в експортних кошиках країн. Він передбачає, що продукти, які часто експортуються разом, покладаються на подібні можливості для їх виробництва. Пропозиція поєднується з попитом цільового ринку та умовами доступу на ринок, щоб гарантувати, що можлива для експортера продукція також має сприятливі шанси на успіх експорту [33].

Враховуючи історичні дані, карта експортного потенціалу не враховує такі фактори, як вплив погодних умов на останній урожай сільськогосподарської продукції чи інші змінні, які важко виміряти (наприклад, легкість дотримання вимог щодо виходу на ринок). У результаті Карту експортного потенціалу слід використовувати як відправну точку в

процесі прийняття рішень і доповнювати подальшими дослідженнями та консультаціями із зацікавленими сторонами [33].

Таким чином, найбільш загальних інтересів зовнішньої торгівлі сьогодні відносяться: забезпечення збалансованої структури зовнішньої торгівлі, що забезпечує як задоволення потреб внутрішнього ринку, так і захист вітчизняного товаровиробника за допомогою заходів, прийнятих у міжнародній практиці, а також розвиток експортного потенціалу; досягнення та підтримання позитивного зовнішньоторговельного балансу; забезпечення реалізації конкурентних переваг країни в міжнародному поділі праці; підвищення конкурентоспроможності країни ринку обраної країни та забезпечення реалізації конкурентних переваг. Методологічний набір для оцінки зовнішньоторговельних відносин включає низку методик, які включають комплексний і системний підхід до етапів пріоритезації, динамічного розподілу, оцінки та розгляд сценаріїв і перспективних напрямів реалізації зовнішньоекономічних відносин.

Висновки до першого розділу

За результатами проведеного дослідження теоретико-методологічних засад дослідження стану двосторонніх зовнішньоторговельних відносин, можна зробити такі висновки:

1) Розвиток цивілізації зумовлює безперервне залучення окремих країн до міжнародних економічних відносин, що призводить до створення єдиного світового господарства. Зовнішня торгівля є важливою та історично першою формою міжнародних економічних відносин і являє собою організований державою обмін товарами та послугами між національними економіками. Поширення зовнішньоторговельних відносин вимагає законодавчого встановлення конкретних умов і правил його здійснення. На формування зовнішньоторговельних відносин, окрім форми зовнішньоторговельної політики країн суб'єктів таких відносин, мають суттєвий вплив регулювання

міжнародної торгівлі на різних рівнях. Різні країни світу використовують різні інструменти для реалізації своєї торговельної політики.

2) Економічний аспект глобалізації стосується зростаючої взаємозалежності світових економік у результаті зростаючих масштабів транскордонної торгівлі товарами та послугами. Це відображає постійне розширення та взаємну інтеграцію ринкових кордонів і є незворотною тенденцією економічного розвитку в усьому світі. Необхідно відзначити, що інституції та правові рамки, які супроводжують глобальну інтеграцію, обмежують стратегії та інструменти, які уряди можуть використовувати для досягнення внутрішніх цілей або реагування на практику іноземних партнерів.

3) Визначено, що комплексна система дослідження зовнішньоторговельних відносин включає наступні етапи: дослідження умов економічного розвитку країни як суб'єкта співробітництва, її торгової спеціалізації на міжнародних ринках; моніторинг та експертна оцінка існуючого рівня реалізації зовнішньоторговельних відносин; визначення перспектив та прогнозу посилення та напрямів поглиблення

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ

2.1. Передумови формування та розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною

Повна назва країни – Угорська Республіка. Столицею країни є Будапешт. Площа країни складає 93 030 км². Країна розташована в Європі (Додаток А). Основною мовою є угорська. Лідерами країни є Президент Каталін Новак (обрана президентом у травні 2022 року під час парламентського голосування) та Прем'єр-міністр: Віктор Орбан (виграв четвертий термін поспіль на виборах у квітні 2022 року) [42]. За оцінкою Freedom House Угорщина має низькі значення політичної свободи та визначна умовно демократичною країною [50].

Країна є членом ЄС із 1 травня 2004 року. Валютою країни є угорський форинт HUF. Наразі Угорщина готується прийняти євро. Країна є членом Шенгенської зони із 21 грудня 2007 року [49]

Земельні кордони країни складають 2 106 км, Угорщина межує із наступними країнами: Австрія 321 км; Хорватія 348 км; Румунія 424 км; Сербія 164 км; Словаччина 627 км; Словенія 94 км; Україна 128 км [51].

Угорщина – країна з романо-германською правовою системою. Найважливішим законом, який має найбільшу силу в Угорщині, є Конституційний акт. Крім того, є акти парламенту, урядові та міністерські постанови, а також постанови місцевих органів влади. З 1 травня 2004 року Угорщина стала членом Європейського Союзу, тому на її території також діє європейське законодавство. Виконавча, законодавча та судова гілки влади в державі розділені. Найвищим судом у судовій системі Угорщини є курія. У більшості випадків юрисдикція першої інстанції належить місцевим судам, що забезпечує вирішення більшості справ на місцевому рівні. Паралельно з районними судами діють адміністративні та трудові суди, які спеціалізуються

на розгляді рішень органів державної влади та трудових спорів. Рішення місцевих судів можуть бути оскаржені до вищих судів (обласних та районних), які діють як апеляційні [26].

Угорщина – країна, яка заохочує підприємців працювати на своїй території. Інвестори, які вкладають кошти в економіку країни, мають можливість скористатися пільговими умовами оподаткування. Ці умови є одними з найпривабливіших в ЄС. В Угорщині немає державного валютного контролю. Угорщина підписала угоди про уникнення подвійного оподаткування з понад 70 країнами, включно з Україною. В Угорщині немає податку на капітал, але компанії, зокрема компанії-нерезиденти, які мають частину прибутку в компаніях, що володіють нерухомістю в країні, зобов'язані сплачувати корпоративний податок. Ставка податку на прибуток підприємств становить 10% від податкової бази в 500 000 HUF (1600 доларів). Якщо сума більша, ставка податку зростає до 19%. Податок на прибуток змінюється за умови, що понад 1 мільярд форинтів буде інвестовано в проекти, що створюють нові робочі місця. Базова ставка ПДВ в Угорщині є однією з найвищих в ЄС і становить 27% і поширюється на більшість видів товарів і послуг. Також передбачено обов'язок платити ПДВ для нерезидентів, які повинні зареєструватися в податкових органах і отримати детальну інформацію. При цьому на деякі категорії товарів і послуг діють пільгові ставки ПДВ:

- 1) 18% – на молоко, молочні продукти, кукурудзу, борошно;
- 2) 12% – продукти харчування, фармацевтична продукція та ліки, енергоносії, наукові, культурні, готельні та транспортні послуги;
- 3) 5% – медичне обладнання та послуги, книги;
- 4) не оподатковуються – окремі лікарські засоби; експорт звільняється від ПДВ [26].

Нинішнє населення Угорщини становить 10 106 810 осіб станом на жовтня 2023 року, згідно з опрацюванням Worldometer останніх даних ООН (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Населення Угорщини за 2000-2023 рр [48]

Рік	Населення	Річна % зміна	Річна зміна	Мігранти (нетто)	Середній вік	Коефіцієнт народжуваності	Щільність (осіб/км ²)	Міська популяція, %	Міське населення, осіб	Частка країни у світовій популяції, %	Глобальний рейтинг Угорщини
2023 рік	10156239	1,90%	188931	-156677	42,0	1,58	112	68,3%	6932703	0,13%	94
2022 рік	9967308	2,65%	257522	616038	42,3	1,58	110	69,5%	6929442	0,12%	94
2020 рік	9750573	-0,22%	-21223	9042	42,5	1,57	108	71,0%	6921767	0,12%	93
2015 рік	9844246	-0,29%	-28516	14166	40,7	1,45	109	70,1%	6897667	0,13%	91
2010 рік	9986825	-0,17%	-17340	11394	38,9	1,25	110	68,5%	6841345	0,14%	84
2005 рік	10073525	-0,25%	-25706	16615	37,9	1,31	111	66,4%	6693836	0,15%	80
2000 рік	10202055	-0,24%	-25023	15478	37,5	1,32	113	64,7%	6600231	0,17%	7

Населення Угорщини становить 0,13% від загального населення світу. Угорщина Займає 94 місце в списку країн (і залежних територій) за чисельністю населення. Щільність населення в Угорщині становить 112 осіб на км (291 осіб на милію). 68,3% населення є міським (6 932 703 осіб у 2023 році). Середній вік населення в Угорщині становить 42 роки [48]. Тривалість життя складає 72 роки для чоловіків та 79 років для жінок [42].

Щодо України, то країна здобула незалежність після розпаду радянського союзу в 1991 році і з тих пір коливалася між прагненням до більш тісної інтеграції із Західною Європою та втягуванням в орбіту росії, яка вважає, що її інтересам загрожує західна Україна. Друга за величиною країна Європи, Україна, це край широких, родючих сільськогосподарських рівнин із

великими осередками важкої промисловості на сході. Хоча Україна та росія мають спільне історичне походження, захід країни має тісніші зв'язки зі своїми європейськими сусідами, зокрема Польщею, і націоналістичні настрої там історично були найсильнішими. Значна меншість населення використовує російську як свою рідну мову, особливо в містах і промислово розвинених країнах сходу. Повстання проти проросійського президента Віктора Януковича в 2014 році поклато початок ряду урядів, орієнтованих на Захід. Але росія скористалася можливістю захопити Кримський півострів і озброїти групи повстанців, щоб окупувати частину сходу, зрештою розпочавши повномасштабне вторгнення в Україну в лютому 2022 року [59].

Столицею України є Київ. Площа країни складає 603 550 км² (Додаток Б). Державна мова – українська. Тривалість життя: 68 років (чоловіки) та 77 років (жінки).

Для порівняння у таблиці 2.2. представимо дані про населення України.

Таблиця 2.2

Населення України за 2000-2023 р. [64]

Рік	Населення	Річна % зміна	Річна зміна	Мігранти (нетто)	Середній вік	Коефіцієнт народжуваності	Щільність (осіб/км ²)	Міська популяція, %	Міське населення, осіб	Частка України у світовій популяції, %	Глобальний рейтинг України
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2023 рік	36744634	-7,45	-2957105	1784718	44,7	1,28	63	81,9	30082220	0,46	41
2022 рік	39701739	-8,80	-3829683	-6673580	42,9	1,27	69	76,0	30163369	0,50	38
2020 рік	43909666	-0,68	-301428	-2173	40,5	1,22	76	69,1	30334632	0,56	34
2015 рік	44982564	-0,31	-140091	-21937	39,1	1,52	78	68,6	30840974	0,61	31
2010 рік	45683020	-0,53	-245918	8366	38,3	1,44	79	68,8	31411663	0,65	28

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2005 рік	46912610	-0,82	-393429	-4936	37,9	1,22	81	67,8	31788197	0,72	27
2000 рік	48879755	-0,87	-436302	-77752	36,8	1,11	84	67,1	32793567	0,79	23

Нинішнє населення України становить 37,2 млн. осіб станом на 1 листопада 2023 року, згідно з опрацюванням Worldometer останніх даних ООН. Чисельність Населення України в 2023 році на середину року оцінюється в 36 744 634 людини. Населення України становить 0,46% від загального населення світу. Україна займає 41 місце в списку країн (і залежних територій) за кількістю населення. Щільність населення в Україні становить 63 особи на км² (164 особи на м²). Загальна площа суші становить 579 320 км² (223 677 кв. миль). 81,9% населення є міським (30 082 220 осіб у 2023 році). Середній вік в Україні становить 44,7 року [64]. Населення України у 3,7 рази перевищує населення Угорщини.

Угорщина займає 59 місце в світі за номінальним ВВП [52].

У таблиці 2.3 представимо динаміку ВВП Угорщини за 2010-2022 роки.

Таблиця 2.3

Динаміка ВВП Угорщини за 2010-2022 роки [45]

Дата	Річний ВВП, млн. дол.	Зростання ВВП (%)	ВВП на душу населення, дол.	ВВП на душу населення Річний приріст, %
1	2	3	4	5
2022 рік	178789	4,6%	18629	-0,3%
2021 рік	181848	7,1%	18688	16,2%
2020 рік	157182	-4,5%	16089	-4,1%
2019 рік	163979	4,9%	16779	2,2%
2018 рік	160565	5,4%	16421	12,4%
2017 рік	143112	4,3%	14606	11,6%
2016 рік	128610	2,2%	13083	3,0%
2015 рік	125174	3,7%	12700	-11,1%
2014 рік	141034	4,2%	14279	4,3%
2013 рік	135684	1,8%	13693	5,6%

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5
2012 рік	128814	-1,3%	12970	-8,8%
2011 рік	141942	1,9%	14214	7,7%
2010 рік	132175	1,1%	13199	1,0%

За підсумками 2022 року ВВП Угорщини склав понад 178 млрд. США, що у розрахунку на одну особу складає 18,6 тис. доларів. Зростання ВВП Угорщини за підсумками 2022 року сповільнилося на 0,4% до 4,6% у річному вимірі. Станом на другу половину 2022 року економіка Угорщини перебувала в технічній рецесії та продовжувала скорочуватися. При цьому найбільший внесок у зростання ВВП зробили промисловість (переважно виробництво автомобілів та електрообладнання) та сфера послуг (за рахунок операцій з нерухомістю та транспортної діяльності). З іншого боку, аграрний сектор мав суттєвий негативний вплив на динаміку ВВП, насамперед через тривалий період посухи та проблеми з боку пропозиції (зокрема проблеми в енергетиці). На початку 2022 року економіка Угорщини продемонструвала зростання, підтримане відновленням активності після пандемії в поєднанні з масштабним фіскальним стимулюванням, запровадженим урядом у зв'язку з парламентськими виборами, запланованими на квітень. Водночас уже у другій половині 2022 року застосування заходів жорсткої економії у поєднанні з кризою, пов'язаною із різким зростанням витрат на енергоносії, вплинуло на всю економіку, паралізувавши діяльність у багатьох її підсекторах. Оскільки домогосподарства та підприємства зіткнулися з різким зростанням цін на енергоносії, внутрішня економічна активність значно знизилася, що призвело до уповільнення економічного зростання Угорщини, яке було близьке до стагнації за підсумками 2022 року. Порівняно з 2021 роком показники сільського господарства знизилися на 1/3, уповільнилися темпи зростання промисловості, будівництва та сфери послуг. Відображаючи вплив високої інфляції, оптова та роздрібна торгівля також скоротилася порівняно з минулим роком. Внаслідок різкого скорочення інвестицій та помітного уповільнення

споживання зменшився внутрішній попит. Водночас внесок чистого експорту в приріст загального ВВП дозволив зберегти річний темп (0,4% у річному вимірі) на високому рівні. Таким чином, внутрішні процеси, що відбуваються в економіці Угорщини, які спричинили падіння обсягу ВВП у третьому кварталі, продовжилися також у четвертому кварталі 2022 року та офіційно спричинили технічну рецесію. Водночас економіка Угорщини ще не зазнала зниження купівельної спроможності домогосподарств, незважаючи на умови високих процентних ставок і посилення фіскальної політики, які послабили інвестиційну активність [26].

Показник ВВП у другому кварталі 2023 року склав 54 178 мільйонів доларів, Угорщина займає 38 місце в рейтингу квартального ВВП з 53 країн [45].

Україна за номінальним ВВП Україна займає 60 місце [65], тобто наступне місце за Угорщиною.

У таблиці 2.4 представимо динаміку ВВП України за 2010-2022 роки.

Таблиця 2.4

Динаміка ВВП України за 2010-2022 роки [61]

Дата	Річний ВВП, млн. дол.	Зростання ВВП (%)	ВВП на душу населення, дол.	ВВП на душу населення Річний приріст, %
2022 рік	160503	-29,1%	3915	-19,8%
2021 рік	200155	3,4%	4882	29,2%
2020 рік	156566	-3,8%	3780	2,5%
2019 рік	153904	3,2%	3688	18,3%
2018 рік	130905	3,5%	3118	17,4%
2017 рік	112127	2,4%	2656	20,7%
2016 рік	93349	2,4%	2201	3,1%
2015 рік	90922	-9,8%	2135	-31,6%
2014 рік	133392	-6,6%	3120	-23,0%
2013 рік	183310	0,0%	4051	4,6%
2012 рік	175781	0,2%	3874	8,0%
2011 рік	163059	5,5%	3587	20,3%
2010 рік	136011	4,1%	2983	16,6%

Внутрішній валовий продукт України впав на -29,1% у 2022 році порівняно з минулим роком. Цей показник на 325 десятих відсотка менший, ніж у попередньому році, коли зміна склала 3,4%. Показник ВВП у 2022 році склав 160 503 млн. дол., Україна займає 60 місце в рейтингу ВВП зі 196 країн. Абсолютне значення ВВП в Україні впало на 39 652 млн дол. відносно 2021 року [61].

Для порівняння динаміки ВВП України та Угорщини за 2010-2022 роки складемо рис. 2.1

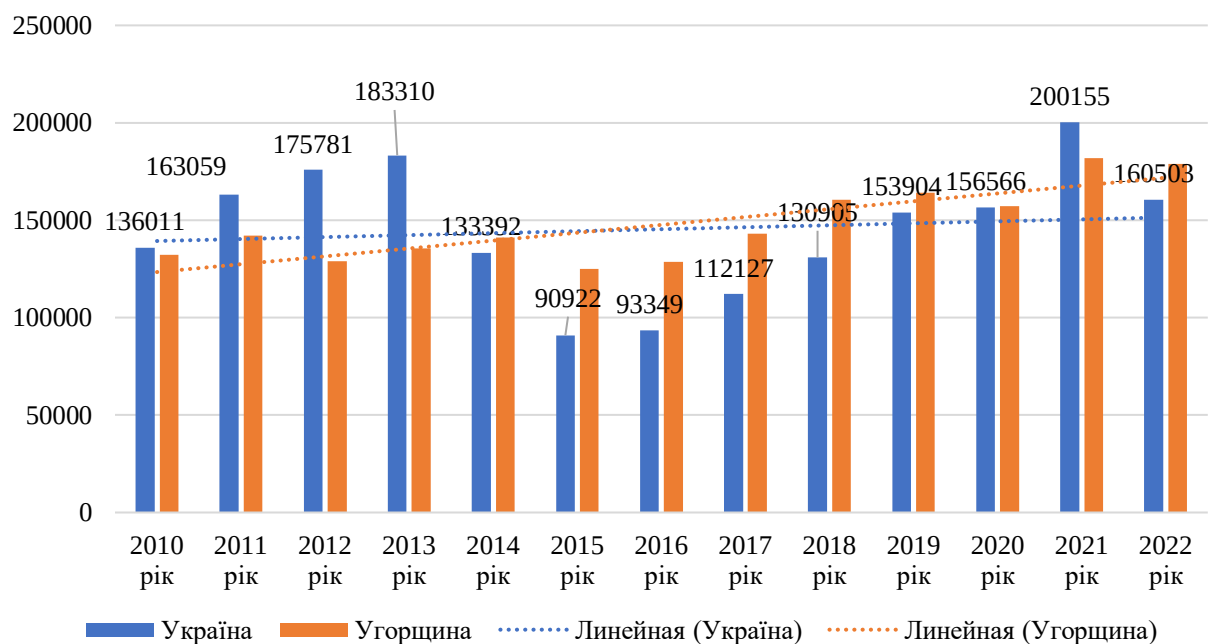

Рис. 2.1. Динаміка ВВП України та Угорщини за 2010-2022 роки (у мільйонах доларів США)

Рисунок складений автором за матеріалами [45; 61]

Як бачимо, у 2021 році Обсяг ВВП України перевищував рівень Угорського ВВП. За результатами 2022 року Угорщина через падіння ВВП в Україні (як наслідок російського вторгнення) мала більший ВВП.

ВВП на душу населення України у 2022 році склав 3915 дол, що на 967 дол. менше, ніж у 2021 році, коли він становив 4882 дол. Щоб побачити

еволюцію ВВП на душу населення, цікаво озирнутися на кілька років назад і порівняти ці дані з даними 2012 року, коли ВВП на душу населення в Україні становив 3874 долари США. Якщо впорядкувати країни за ВВП на душу населення, то Україна займає 123 місце, її населення має низький рівень достатку порівняно зі 196 країнами світу [61].

На рис. 2.2. порівняємо динаміку ВВП на душу населення України та Угорщини.

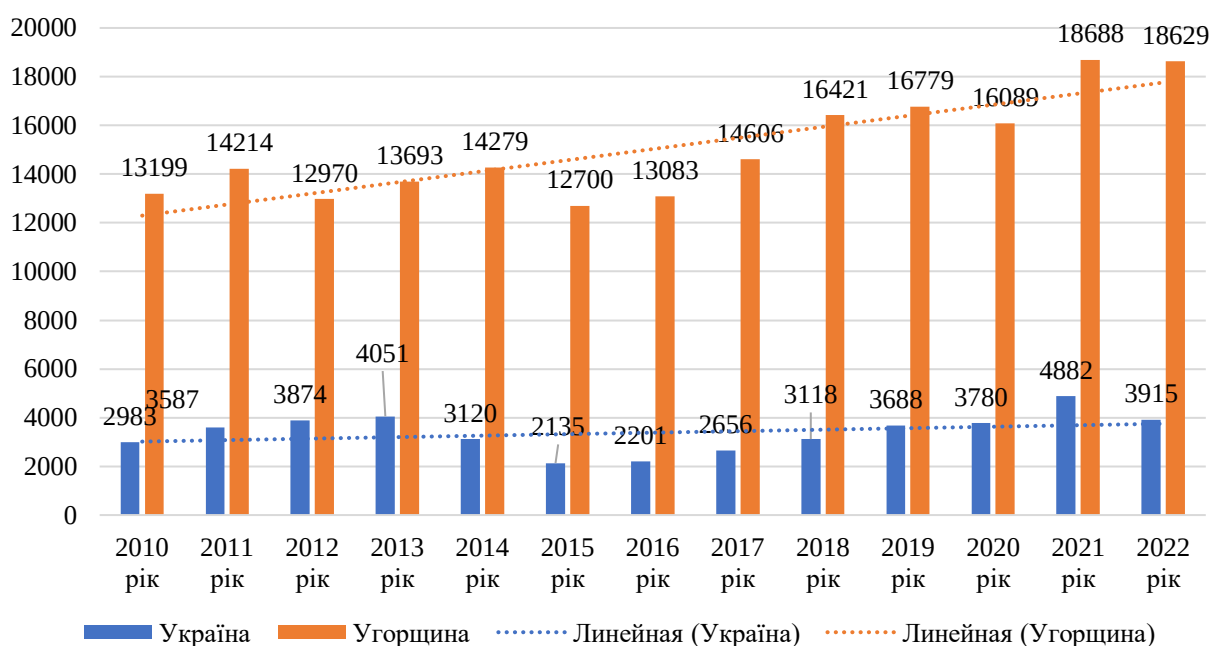

Рис. 2.2. Динаміка ВВП на душу населення України та Угорщини за 2010-2022 роки (у доларів США)

Рисунок складений автором за матеріалами [45; 61]

Угорщина має зростаючий рівень ВВП на душу населення, що свідчить про покращення благополуччя її населення. Україна за значенням даного показника відкотила на 10 років

Державний борг Угорщини у 2022 році становив (128 285 мільйонів доларів), (співвідношення боргу до ВВП 73,3%), а державний борг на душу населення становить 13 367 доларів на жителя. Останній річний показник

індексу інфляції, опублікований в Угорщині у вересні 2023 року становив 12,2% [52].

Державний борг України у 2022 році досяг рівня в 123 766 мільйонів доларів, з 2021 року він збільшився на 26,007 млн. дол. Ця сума означає, що борг у 2022 році сягнув 81,69% ВВП України, що на 32,85 процентного пункту більше, ніж у 2021 році, коли він становив 48,84% ВВП. Із 2012 року він зріс у вираженні глобального боргу, коли він становив 65 991 млн доларів, а також у відсотках ВВП, коли він становив 37,54%. Згідно з останніми опублікованими даними, борг України на душу населення у 2022 році становив 3019 доларів на жителя. У 2021 році він становив 2384 долари, потім зріс на 635 доларів, а якщо ми знову перевіримо 2012 рік, то побачимо, що тоді борг на одну особу становив 1454 долари. Позиція України порівняно з рештою світу у 2022 році погіршилася у відсотках ВВП. Наразі Україна номер 143 у списку боргу до ВВП і 96 за боргом на душу населення зі 190.

У таблиці 2.5 порівняємо обсяги державного боргу України та Угорщини за 2010-2022 роки.

Таблиця 2.5

Динаміка державного боргу України та Угорщини за 2010-2022 роки

Дата	Україна			Угорщина		
	Борг (млн. дол. США)	Борг (% ВВП)	Борг на душу населення, дол. США	Борг (млн. дол. США)	Борг (% ВВП)	Борг на душу населення, дол. США
2022 рік	123766	81,69%	3019	128277	73,90%	13366
2021 рік	97759	48,84%	2384	139709	76,70%	14419
2020 рік	94736	60,51%	2287	124640	79,30%	12809
2019 рік	77 650	50,45%	1861	107127	65,30%	10965
2018 рік	79 004	60,35%	1882	110916	69,10%	11349
2017 рік	80 260	71,58%	1901	103203	72,10%	10554
2016 рік	74224	79,51%	1750	96265	74,90%	9825
2015 рік	72129	79,33%	1694	94832	75,80%	9647
2014 рік	93797	70,32%	2194	107950	76,50%	10953
2013 рік	74275	40,52%	1642	104746	77,20%	10605
2012 рік	65 991	37,54%	1454	100674	78,20%	10160
2011 рік	60129	36,88%	1323	114034	80,30%	11482

2010 рік	55256	40,63%	1212	105749	80,00%	10590
----------	-------	--------	------	--------	--------	-------

Таблиця складена автором за матеріалами [63; 47]

Необхідно відзначити, що обсяг державного боргу Угорщини складає 128,3 млрд. дол., натомість державний борг України досяг рівня в 123,8. Млрд. дол. У обох країн державний борг відносно ВВП є високим. У той же час борг на душу населення В Угорщині – вищий через меншу чисельність населення.

Індекс людського розвитку (ІЛР) Угорщини, який є індексом, який використовується Організацією Об'єднаних Націй для вимірювання прогресу країни, у 2021 році склав 0,846 бали, залишивши її на 46-му місці в опублікованій таблиці 191 країни [52].

За індексом людського розвитку (ІЛР) Україна у 2021 році отримала 0,773 бали, зайнявши 77 місці в таблиці з 191 опублікованої країни [65].

В Угорщині у найближчі квартали сільське господарство продовжуватиме робити значний внесок у ВВП завдяки надзвичайно низьким базовим показникам минулого року. Тим часом інфляція знизиться швидше в другому півріччі, підтримуючи споживання. З іншого боку, високі процентні ставки, урядові заходи жорсткої економії та брак коштів ЄС затримують відновлення інвестиційної активності. Крім того, невизначеність навколо перспектив глобального зростання може перешкоджати використанню експортних можливостей країни [38].

В Україні макроекономічні показники та показники торгівлі у перспективі є невизначеними через триваючу активну фази російсько-української війни. Найбільш експортоорієнтований сектор України – сільськогосподарський – зазнає значних втрат через воєнні дії.

Експорт товарів і послуг Угорщини представляє вартість усіх товарів та інших ринкових послуг, що надаються решті світу.

Динаміка експорту товарів і послуг Угорщини представлено у табл. 2.6.

Експорт Угорщини у 2022 році склав 161,59 мільярда доларів, що на 10,46% більше, ніж у 2021 році. Імпорт Угорщини у 2022 році склав 168,90 мільярда доларів, що на 15,91% більше, ніж у 2021 році.

Таблиця 2.6

Динаміка експорту та імпорту Угорщини за 2010-2022 роки

Рік	Експорт		Імпорт	
	Обсяг, млрд. дол	% до ВВП	Обсяг, млрд. дол	% до ВВП
2022	161,59	90,38%	168,90	94,47%
2021	146,28	80,25%	145,72	79,95%
2020	123,75	78,71%	120,72	76,78%
2019	133,73	81,53%	129,94	79,22%
2018	134,48	83,76%	127,66	79,51%
2017	122,96	85,92%	113,50	79,31%
2016	111,12	86,40%	100,31	78,00%
2015	109,56	87,53%	99,88	79,79%
2014	122,87	87,12%	114,62	81,27%
2013	115,89	85,41%	107,10	78,94%
2012	110,62	85,88%	102,75	79,77%
2011	122,18	86,08%	114,06	80,36%
2010	107,20	81,11%	100,93	76,36%

Таблиця складена автором за матеріалами [43; 46]

Основними експортними товарами Угорщини є машини та транспортне обладнання, споживчі товари, сільськогосподарська продукція, хімікати, одяг, текстиль, залізо та сталь, а також вино. Торгівля з країнами ЄС зараз становить понад 79%. Німеччина є найважливішим торговим партнером Угорщини [44].

Експорт здебільшого здійснюється до Німеччини (у 2021 році – 35,7 млрд дол), Італії (7,7 млрд дол), Румунії (7,25 млрд дол), Словаччини (6,42 млрд дол) і Австрії (6,01 млрд дол) [53].

Основні статті імпорту Угорщини – це автомобілі; частини та аксесуари (6,52 млрд дол), автомобілі (4,36 млрд дол), інтегральні схеми (3,71 млрд дол), упаковані ліки (3,08 млрд дол) і радіомовне обладнання (3,01 млрд дол), імпортовані переважно з Німеччини (32,5 млрд дол), Китаю (10,8 млрд дол.),

Польщі (8,05 млрд дол), Австрії (7,99 млрд дол) і Словаччини (7,72 млрд дол). У 2021 році Угорщина була найбільшим у світі імпортером махрової тканини (18,5 млн.) [53].

Динаміка експорту товарів і послуг України представлено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка експорту та імпорту Угорщини за 2010-2022 роки

Рік	Експорт		Імпорт	
	Обсяг, млрд. дол	% до ВВП	Обсяг, млрд. дол	% до ВВП
2010	65,60	46,46	69,58	49,27
2011	83,66	49,41	93,81	55,40
2012	86,52	47,38	100,86	55,24
2013	81,72	42,90	97,35	51,10
2014	64,87	48,59	69,55	52,10
2015	47,88	52,60	50,26	55,21
2016	46,02	49,30	52,49	56,22
2017	53,94	48,12	62,67	55,91
2018	59,21	45,24	70,63	53,96
2019	63,45	41,23	75,83	49,28
2020	60,80	38,82	63,17	40,33
2021	81,28	40,69	83,92	42,01
2022	56,91	35,46	83,86	52,25

Таблиця складена автором за матеріалами [60; 62]

Експорт України у 2022 році становив 56,91 млрд дол, що на 29,99% менше, ніж у 2021 році. До 2022 року експорт зростав. експорт України у 2021 році склав 81,28 млрд дол, що на 33,68% більше, ніж у 2020 році.

Імпорт України в 2022 році склав 83,86 млрд дол, що на 0,07% менше, ніж у 2021 році. Імпорт України в 2021 році складав 83,92 млрд дол, що на 32,85% більше, ніж у 2020 році.

У 2021 році Україна була 53-ю економікою у світі за ВВП (поточні долари США), 47-ю за загальним експортом, 49-ю за загальним імпортом, 124-ю економікою за ВВП на душу населення (поточні долари США).) і номер 44

як найскладніша економіка за індексом економічного розвитку (ЕІ). Основними експортними товарами України є залізна руда (6,83 млрд дол), олія (6,34 млрд дол), пшениця (5,87 млрд дол), кукурудза (5,86 млрд дол) і залізні напівфабрикати (4,08 млрд дол), які експортуються переважно до Китаю (8,09 млрд дол.), Польща (5 млрд дол), Туреччина (4,12 млрд дол), Росія (3,61 млрд дол) та Італія (3,36 млрд дол). У 2021 році Україна була найбільшим у світі експортером олії (6,34 млрд) [66].

Найбільше імпортувала Україна: нафтопродукти (5,63 млрд дол), автомобілі (4,1 млрд дол), газ (3,26 млрд дол), упаковані ліки (2,26 млрд дол.) і вугільні брикети (2,09 млрд дол), які імпортувалися переважно з Китаю (10,4 млрд дол), росії (8,13 млрд дол), Польщі (7,07 млрд дол), Німеччини (6,42 млрд дол) і білорусі (4,74 млрд дол). У 2021 році Україна була найбільшим у світі імпортером органічних композитних розчинників (119 млн. дол.) і плетеної вовни або волосу тварин (1,16 млн. дол.) [66].

На рис. 2.3 представимо динаміку світового експорту

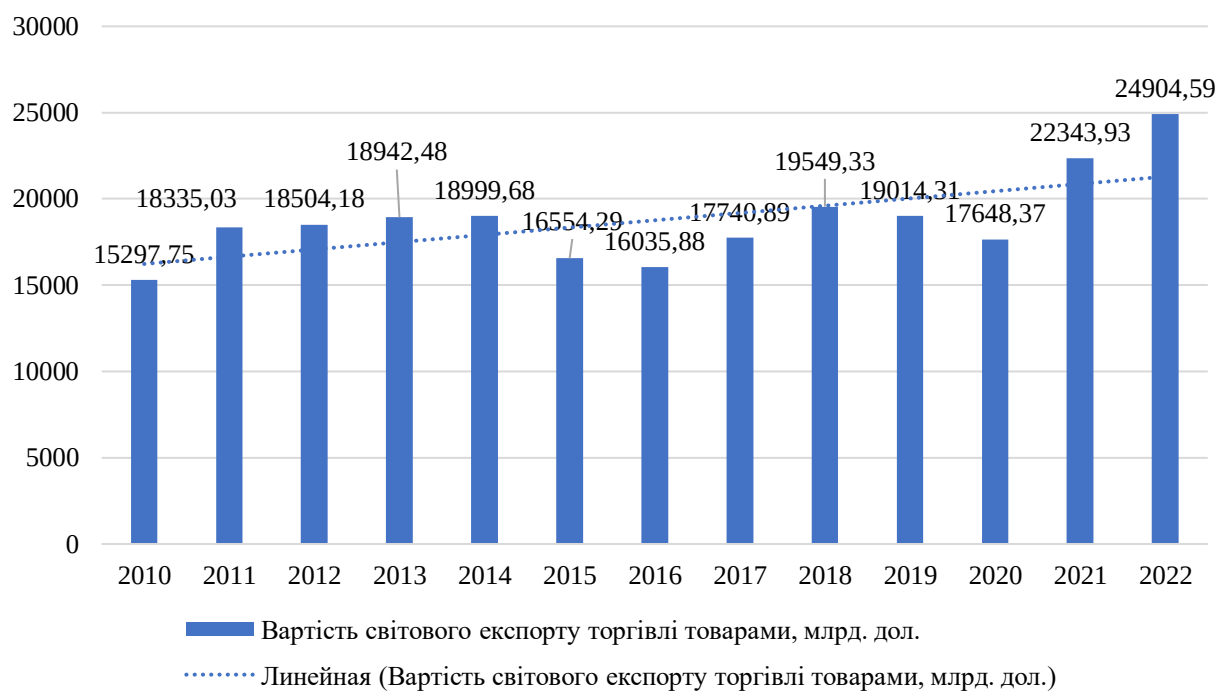

Рис. 2.3. Динаміка вартості світового експорту торгівлі товарами з 2010 по 2022 рік (у мільярдах доларів США)

Рисунок складений автором за матеріалами [55]

Як бачимо, динаміка світового експорту має зростаючий тренд. На рис. 2.4. представимо динаміку частки України та Угорщини у світовому експорті.

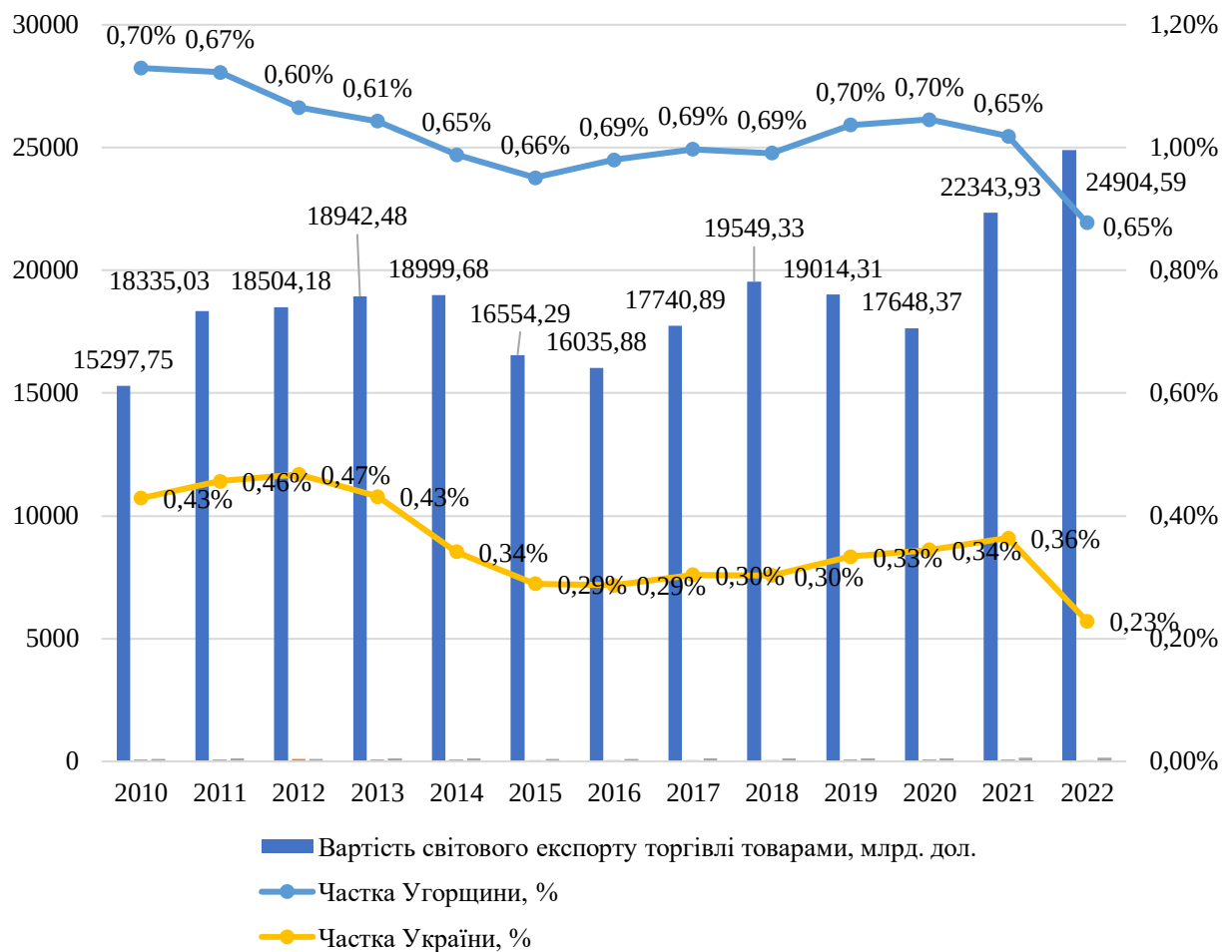

Рис. 2.4. Частка Угорщини та України у світовому експорті з 2010 по 2022 рік (у мільярдах доларів США)

Рисунок складений автором за матеріалами [55; 43; 60]

Експортний потенціал Угорщини є вищим за експортний потенціал України.

Історія українсько-угорських відносин має тисячолітнє коріння і починається принаймні з періоду, коли у 896 р. сім племен на чолі з вождем Арпадом прийшли з південного Уралу на територію сучасної Угорщини, пройшовши шлях, що проходив через територію нинішньої України. Про цей час досі нагадує пам'ятник на честь відкриття угорцями Батьківщини,

розташований на Верецькому перевалі на Закарпатті. В 11 столітті, під час розквіту Київської Русі-України, одна з доньок Ярослава Мудрого, Анастасія, вийшла заміж за угорського короля Андраша I, а неподалік було засноване подружжям Тиганське абатство. За часів УНР у 1918 році в Будапешті було відкрито Надзвичайну дипломатичну місію УНР, яка діяла до 1924 року і останньою з усіх дипломатичних місій УНР припинила свою діяльність. 3 грудня 1991 року Угорщина стала третьою після Польщі та Канади країною, яка визнала Україну незалежною державою. Того ж дня, 3 грудня 1991 року, було підписано і набрав чинності Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Угорською Республікою. Таким чином, Угорщина стала першою країною, з якою Україна встановила дипломатичні відносини після відновлення незалежності. Цього ж дня Угорщина першою відкрила своє посольство в столиці України, а 24 березня 1992 року офіційно відкрилося Посольство України в Угорщині, яке стало першим дипломатичним представництвом України за кордоном. 6 грудня 1991 року було підписано Угоду про основи добросусідства та співробітництва між Україною та Угорською Республікою, яка набула чинності 16 червня 1993 року (Додаток В). Сьогодні Україна має Посольство України в Угорщині (Будапешт) і Консульство України в Ніредьгазі, а Угорщина – Посольство Угорщини в Україні (Київ), Генеральне консульство Угорщини в Ужгороді та Консульство Угорщини в Берегово. Двосторонні відносини між Україною та Угорщиною є одними з пріоритетів української сторони через близькість обох країн, членство Угорщини в ЄС та НАТО, а також зацікавленість України у співпраці з Вишеградською групою. Важливим чинником двосторонніх відносин є проживання на території України близько 150 тис. представників угорської меншини та понад 7 тис. українців на території Угорщини [22].

Україна та Угорщина також мають низку спільних двосторонніх органів, найважливішими з яких є Спільна міжурядова українсько-угорська комісія з економічного співробітництва; Українсько-Угорська міжурядова змішана комісія з питань транскордонного та прикордонного співробітництва;

Українсько-угорська змішана комісія з питань забезпечення прав національних меншин, українсько-угорська міжвідомча робоча група з питань освіти, українсько-угорська змішана комісія з питань контролю за прикордонним рухом, українсько-угорська робоча група з питань сільського господарства. Угорщина підтримує суверенітет і відновлення територіальної цілісності України, засуджує незаконну окупацію Криму росією та російську агресію на сході України у 2014 році, а також повномасштабний напад Росії на Україну 24 лютого 2022 року. Угорщина підтримала запровадження санкцій, запроваджених ЄС проти рф з 2014 року та запроваджених після 24 лютого 2022 року. Крім того, Угорщина приєдналася до ініціативи «Зерно з України», виділивши близько 3,5 млн дол. експортують українське зерно [22].

Таким чином, Угорщина є країною, із якою Україна має спільний кордон, що дозволяє розглядати її як стратегічного партнера для розвитку зовнішньоторговельних відносин. Це країна ЄС, тому у рамках перспектив євроінтеграції, Україна повинна розбудовувати успішне співробітництво. У наступному підрозділі розглянемо специфіку торгівлі між країнами.

2.2. Динаміка географічної та товарної структури зовнішньої торгівлі України та Угорщина

Україна межує з білоруссю, Угорщиною, Молдовою, Польщею, Румунією, росією та Словаччиною по суші та з Грузією та Туреччиною по морю [66]. Отже, Угорщина має спільний кордон із Україною.

Угорщина є країною, що розвивається, і є членом ЄС. Характерне згортання і старіння суспільства. Угорщина має розвинену залізничну систему та водні шляхи, доступні для суден. Основні водні шляхи проходять через Дунай. Більше чверті населення проживає в столиці Будапешті. Провідною галуззю економіки є сфера послуг. Промисловість зосереджена в галузях машинобудування, металургії, хімічного виробництва та харчових продуктів.

Розвинутим у країні є туризм. Основними торговими партнерами є країни ЄС. Прогноз зростання ВВП становить 3,7%. Валютою країни є форинт (HUF). Інфляція в країні складає 14,6%, індекс легкості ведення бізнесу – 52; індекс легкості ведення торгівлі через кордон – 1; індекс сприйняття корупції – 42 бали [28]. На рис. 2.5 представимо основні напрями спеціалізації зовнішньої торгівлі Угорщини.

Рис. 2.5. Напрями спеціалізації зовнішньої торгівлі Угорщини

Рисунок складений автором за матеріалами [28]

Частка України в імпорті Угорщини – 1,5%.

Товарообіг між Україною та Угорщини склав 5,42 млрд дол. у 2021 році.

Україна має негативне сальдо у торгівлі з Угорщиною - обсяг імпорту з

України (2,14 млрд дол.) становить менше за обсяг експорту з Угорщини (3,28 млрд дол.).

За даними державної служби статистики (2018-2021 роки) та ІТС (2022 рік) у таблиці 2.8 проаналізуємо обсяги експорту та імпорту товарів України та Угорщини за 2018-2022 роки.

Таблиця 2.8

Динаміка експорту та імпорту України та Угорщини за 2018-2022 роки

Роки/показник и	Експорт		Імпорт		Сальдо	Зовнішньо- торговель- ний оборот
	тис. дол. США	Річний приріст, %	тис. дол. США	Річний приріст, %		
1	2	3	4	5	6	7
2022						
Усього	44443214,0	65,3	55224068	65,3	-10780854,0	99667282,0
Угорщина	2276908	140,4	1021095,0	140,4	1255813,0	3298003,0
частка Угорщини загальному обсязі у	5,12%		1,85%		-11,65%	
2021						
Усього	68072328,8	138,4	72843126,6	134,1	-4770797,8	140915455,4
Угорщина	1622073,1	128,3	1571028,5	112,3	51044,6	3193101,5
частка Угорщини загальному обсязі у	2,38%		2,16%		-1,07%	
2020						
Усього	49191824,5	98,3	54336136,7	89,4	-5144312,2	103527961,2
Угорщина	1263810,4	80,9	1399536,4	111,9	-135726,0	2663346,8
частка Угорщини загальному обсязі у	2,57%		2,58%		2,64%	
2019						
Усього	50054605,8	105,7	60800173,1	106,3	-10745567,3	110854778,9
Угорщина	1562809,4	94,9	1251100,5	99,3	311708,9	2813909,9
частка Угорщини загальному обсязі у	3,12%		2,06%		-2,90%	
2018						
Усього	47334987,0	109,4	57187578,0	115,3	-9852591,0	104522565,0

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7
Угорщина	1646045,9	124,1	1260239,9	109,4	385806,1	2906285,8
частка Угорщини у загальному обсязі	3,48%		2,20%		-3,92%	
Зміни у 2022 році до 2018 року						
Усього	-2891773,0		-1963510,0		-928263,0	
Угорщина	630862,1		-239144,9		870006,9	
частка Угорщини у загальному обсязі	1,65%		-0,35%		-7,73%	

Таблиця складена автором за матеріалами [36; 7]

Протягом досліджуваного періоду сальдо торгівлі товарами із Угорщиною мало позитивний характер. Це свідчить, що експорт із України перевищував обсяги імпорту. На рис. 2.6. представимо зобразимо обсяги експорту та імпорту України та Угорщини за 2018-2022 роки

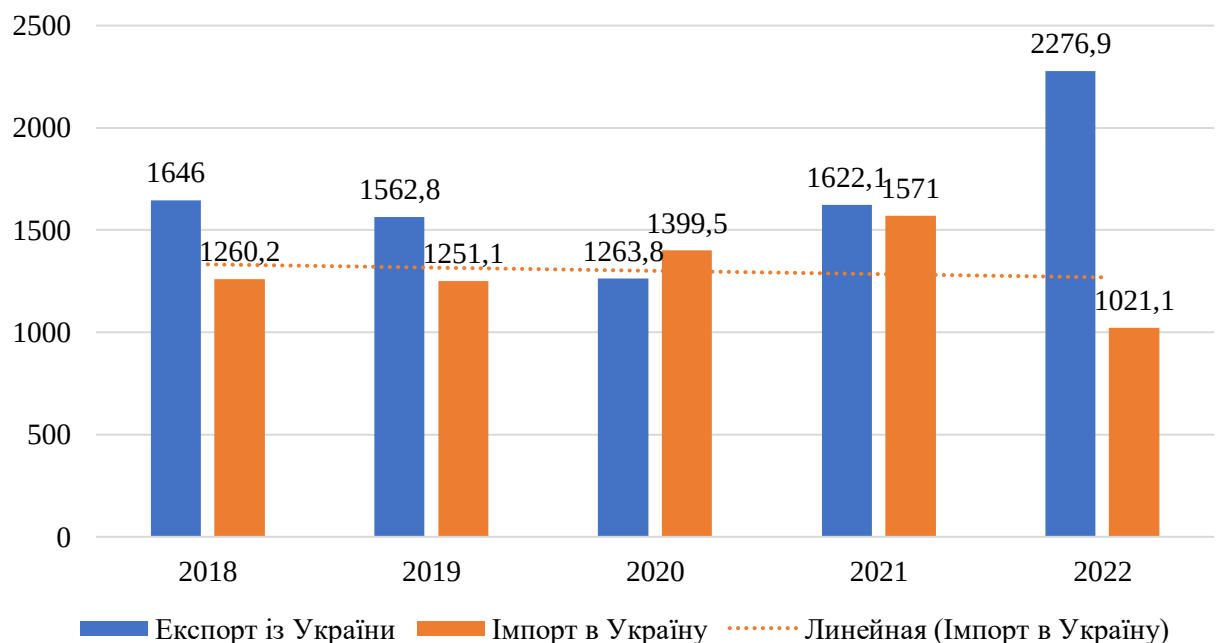

Рис. 2.6. Обсяги експорту та імпорту України та Угорщини за 2018-2022 роки, млн. грн.

Рисунок складений автором за матеріалами [36; 7]

У торгівлі товарами до 2020 року спостерігалось зниження обсягів експорту товарів із України. Якщо експорт товарів із України в Угорщину у 2018 році складав 1646 млн. дол., то у 2020 році показник експорту із України знизився до 1263,8 тис. дол. Протягом 2021-2022 року спостерігається збільшення обсягів українського експорту до Угорщини.

Щодо імпорту товарів, то із Угорщини, то тут спостерігався стабільний зростаючий тренд у періоді 2018-2021 років. Натомість у 2022 році обсяг імпорту із Угорщини скоротився із 1571 млн. доларів у 2021 році до 1021,1 млн. дол., тобто на третину.

Необхідно відзначити що в Українській зовнішній торгівлі частка Угорщини – є незначною (рис. 2.7).

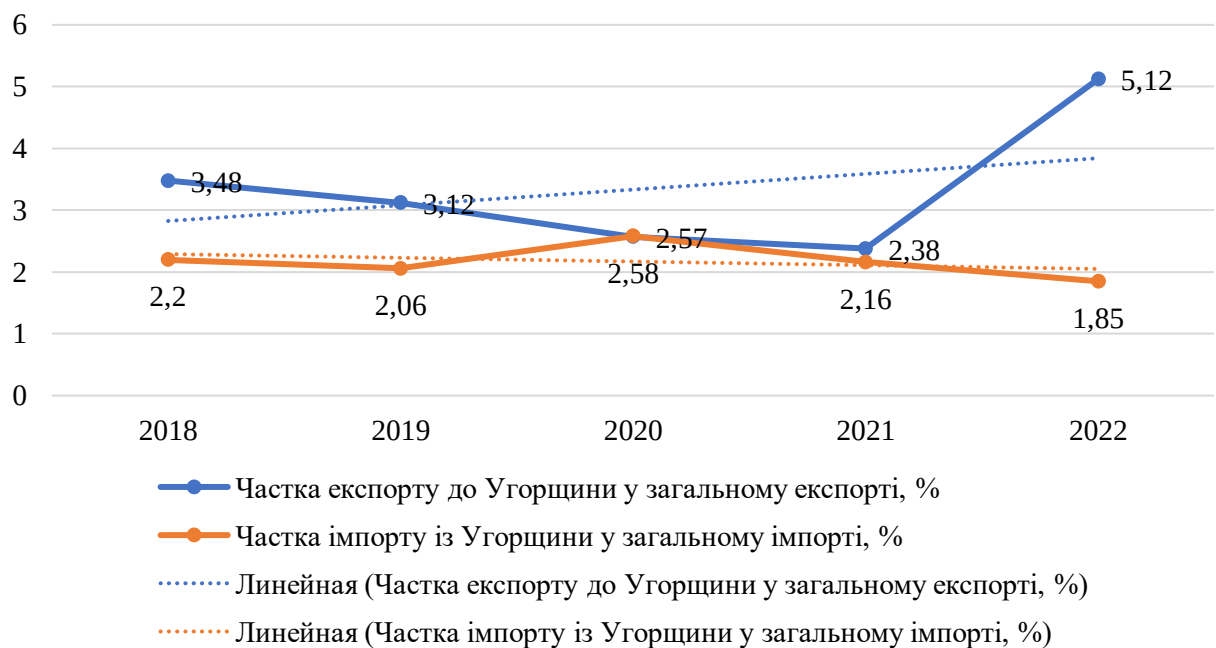

Рис. 2.7. Частка Угорщини у зовнішній торгівлі України за 2018-2022 роки, млн. грн.

Рисунок складений автором за матеріалами [36; 7]

У 2018 році частка імпорту із Угорщини склала 2,2%. Це дуже низький показник для сусідньої країни. До 2020 року ця частка зросла до 2,58 із наступним зниження до 1,85 у 2022 році. Останні 2 роки Угорщина скорочує

продаж своїх товарів до України. Щодо експорту, то у 2022 році частка Угорщини досягла рівня в 5,12% від загального українського експорту.

На рис. 2.8. представимо частку України у зовнішній торгівлі Угорщини.

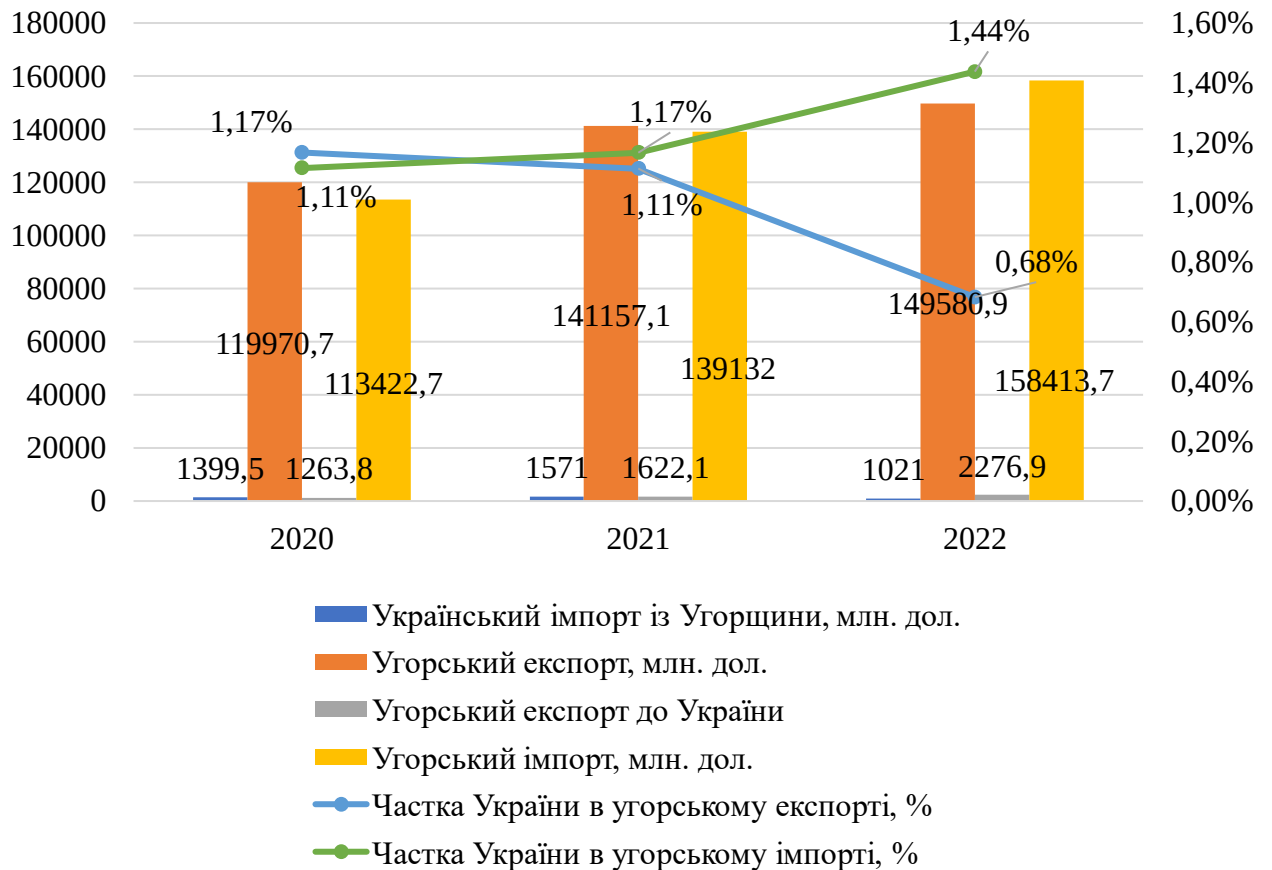

Рис. 2.8. Частка України у зовнішній торгівлі Угорщини за 2018-2022 роки, млн. грн.

Рисунок складений автором за матеріалами [36]

Отже, Україна практично не відіграє значимої ролі у зовнішній торгівлі Угорщини, її частка в експорті знизилася до 0,68%, а в імпорті склала 1,44%.

Для аналізу товарної структури використаємо аналітичну інформацію ІТС за 2022 рік, яка представлена у додатках В, Г.

У таблиці 2.9. представимо товарну структуру українського імпорту із Угорщини.

Таблиця 2.9

Український імпорт товарів із Угорщини у 2022 році

Код товару	Продукт	Український імпорт із Угорщини			
		Вартість у 2022 році, тис. дол.	Щорічне зростання вартості протягом 2018-2022 рр., % на рік	Частка в імпорті України, %	Еквівалентний адвалорний тариф, що застосовується в Україні
85	Електричні машини та обладнання та їх частини; Магнітофони і репродуктори для телебачення	268 108	0	5	1
39	Пластмаси та вироби з них	126 169	1	5	0
87	Транспортні засоби, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, а також його частини та приладдя	91 563	-5	2	4
27	палива мінеральні, оливи та продукти їх перегонки; бітумні речовини; Мінеральні	78 458	-13	1	0
38	Різні хімічні продукти	54 034	21	4	0
30	Фармацевтична продукція	52 722	-1	3	0
84	Ядерні реактори, котли, машини та механічні прилади; його частини	46 225	-8	1	0
23	Залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин	39 865	33	11	3
40	Каучук та вироби з нього	35 423	-11	5	1
01	Живі тварини	19 440	6	31	2
48	Папір і картон; вироби з паперової маси, паперу або картону	14 138	-6	2	0
34	Мило, органічні поверхнево-активні речовини, миючі препарати, змащувальні препарати, штучні	12 919	10	3	0
21	Різні їстівні препарати	12 733	10	3	2
72	Чавун і сталь	10 113	-2	1	0

Таблиця складена автором за матеріалами [35]

Отже, основними товарами, імпортованими із Угорщини, є електричні машини та обладнання, пластмаси та вироби з них, транспортні засоби, крім

залізничного або трамвайного рухомого складу, а також їх частини та приладдя, палива мінеральні, оливи та продукти їх перегонки (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Товарна структур імпорту України із Угорщини у 2022 році, млн. грн.

Рисунок складений автором за матеріалами [35]

Отже, електричні машини, пластмаси та транспортні засоби складають 47% українського імпорту із Угорщини, при цьому 26% імпорту – становлять електричні машини, обладнання та репродуктори.

У таблиці 2.10. представимо товарну структуру українського експорту до Угорщини.

Таблиця 2.10

Український експорт товарів до Угорщини у 2022 році

Код товару	Продукт	Український експорт до Угорщини			
		Вартість у 2022 році, тис. дол.	Щорічне зростання вартості протягом 2018-2022 рр., % на рік	Частка в імпорті України, %	Еквівалентний адвалорний тариф, що застосовується в Україні
85	Електричні машини та обладнання та їх частини; Магнітофони і репродуктори для телебачення	886 694	3	34	0
10	Зернових	401 221	143	4	7
12	Насіння олійних культур і плоди олійних культур; різні зерна, насіння та фрукти; промислові або медичні	268 807	65	7	0
27	палива мінеральні, оливи та продукти їх перегонки; бітумні речовини;	109 344	-19	10	0
15	тваринні, рослинні або мікробні жири та олії та продукти їх розщеплення; готові харчові жири;	109 061	425	2	0
44	Деревина та вироби з них; деревне вугілля	96 626	7	5	0
26	Руди, шлак і зола	68 464	-18	2	0
23	Залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин	60 665	5	6	1
31	Добрива	31 953	66	19	2
84	Ядерні реактори, котли, машини та механічні прилади; його частини	28 495	18	2	0

Таблиця складена автором за матеріалами [34]

Отже, основними товарами, експортованими до Угорщини, є електричні машини та обладнання і їх частини, зернові, Насіння олійних культур і плоди олійних культур; різні зерна, насіння та фрукти; промислові або медичні, палива мінеральні, оливи та продукти їх перегонки; бітумні речовини, тваринні, рослинні або мікробні жири та олії та продукти їх розщеплення; готові харчові жири (рис. 2.10).

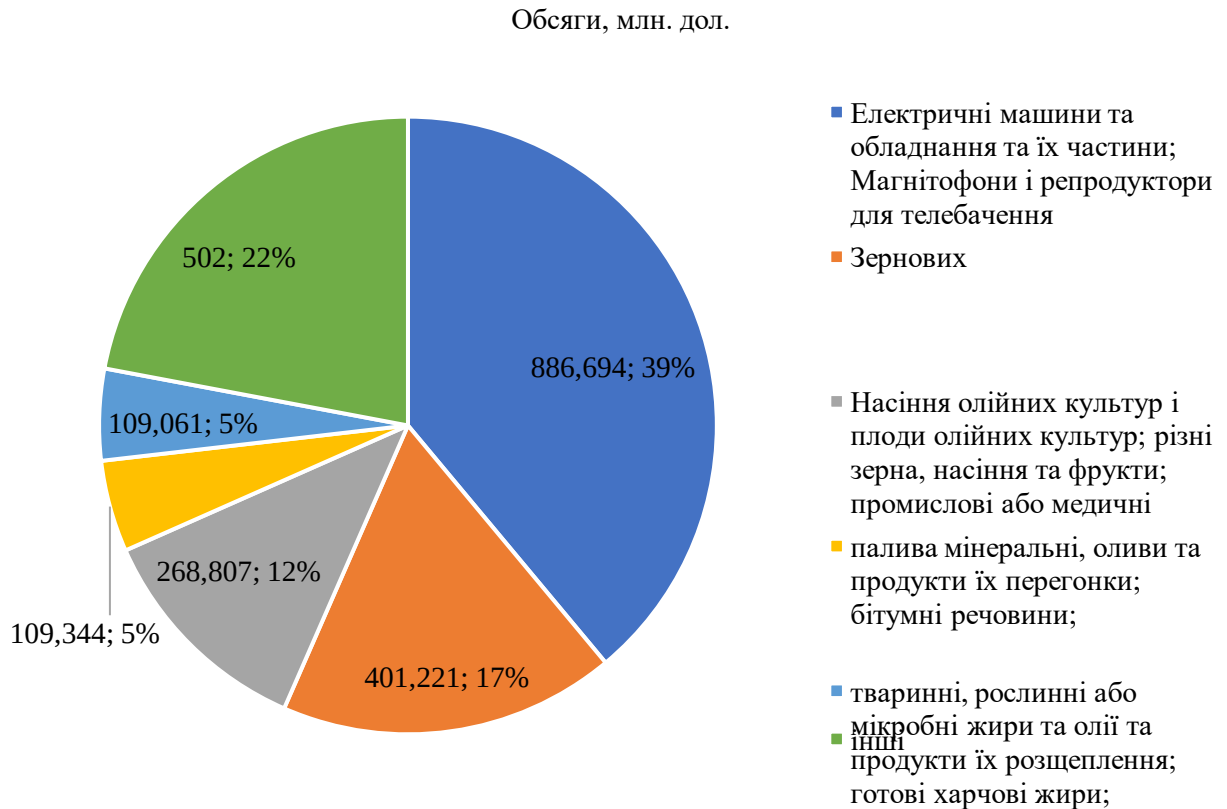

Рис. 2.10. Товарна структур експорту України до Угорщини у 2022 році, млн. грн.

Рисунок складений автором за матеріалами [34]

Отже, електричні машини, зернові та насіння складають 68% українського експорту до Угорщини, при цьому 39% імпорту – становлять електричні машини, обладнання та репродуктори.

У таблиці 2.11 представимо динаміку зовнішньої торгівлі послугами України та Угорщини за 2017-2021 роки.

Таблиця 2.11

Торгівля послугами між Україною та Угорщиною за 2017-2021 роки

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	Зміни у 2021 до 2017 р., +/-
1	2	3	4	5	6	7
Експорт						
Усього	10790,4	11680,0	15660,9	11547,2	12785,6	1995,2
Угорщина	1471,6	1990,0	2150,9	2008,1	2580,3	1108,7

Продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5	6	
Частка Угорщини	13,6%	17,0%	13,7%	17,4%	20,2%	6,60%
Імпорт						
Усього	5652,1	6361,8	7027,2	5876,5	7976,5	2324,4
Угорщина	354,6	434,7	585,7	582,4	425,7	71,1
Частка Угорщини	6,3%	6,8%	8,3%	9,9%	5,3%	-1,00%
Зовнішньо-торговельний оборот	1826,2	2424,8	2736,6	2590,5	430,0	-1396,2
Сальдо торгівлі послугами	1117,0	1555,3	1565,1	1425,7	2154,6	1037,5

Таблиця складена автором за матеріалами [10]

У 2021 році обсяги послуг, експортованих до Угорщини склали 2580 млн. дол., збільшившись порівняно із 2017 роком на 1,1 млрд дол. Натомість імпорт послуг до України із Угорщини у 2021 році склав 425,7 млн. дол., збільшившись із 2017 року на 71,1 млрд. Дол. Загалом сальдо торгівлі послугами України із Угорщиною – позитивне, тобто Україна експорту послуг більше, ніж імпортує. Частка Угорщини у торгівлі послугами України представлена на рис. 2.11

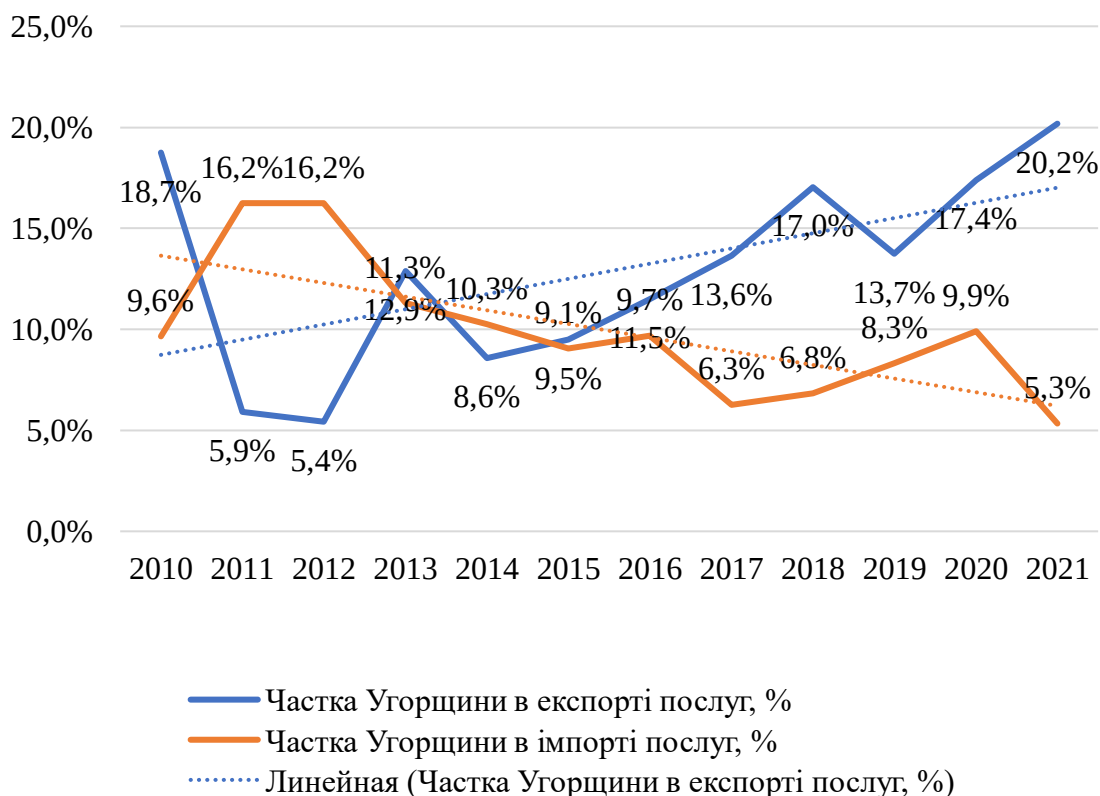

Рис. 2.11. Частка Угорщини у торгівлі послугами України, %

Рисунок складений автором за матеріалами [10; 6]

За даними Державної митної служби України, за 5 місяців 2023 року обсяг експорту товарів з України до Угорщини склав 666,6 млн. дол, обсяг імпорту товарів – 778,3 млн дол., сальдо від’ємне - 121,7 млн дол. [27]

Необхідно відзначити, що частка імпорту послуг із Угорщини у загальному імпорті послуг скорочується, протягом 2010-2021 років скорочення частки склало -4,3%. Із 2014 року спостерігається стійка позитивна динаміка зростання частки експорту послуг до Угорщини у загальному обсязі експорту. На кінець 2021 року частка експорту послуг до Угорщини склало 20% від загального обсягу експорту України.

Таким чином, основними експортними товарами з України до Угорщини у 2022 році були: електронні пристрої та нагрівальні прилади; електричні праски, кукурудза, насіння соняшнику, ізольовані проводи, кабелі та інші ізольовані електричні провідники; волоконно-оптичні кабелі, електричне телефонне або телеграфне обладнання; відеофони, соняшникова, сафлорова або бавовняна олія. Основними товарами, імпортованими з Угорщини в

Україну у 2022 році, були: нафтові гази, ізолювані проводи, кабелі та інші ізолювані електричні провідники; волоконно-оптичних кабелів, автомобілів легкових та інших автотранспортних засобів, інсектицидів, родентицидів, фунгіцидів, гербіцидів, дезінфекційних засобів, лікарських засобів дозованих або розфасованих для роздрібної торгівлі, кормів для тварин.

Угорщина є вагомим партнером України як країна імпортер українських послуг.

2.3. Інвестиційна складова зовнішньоторговельних відносин між країнами

За даними НБУ на 31.12.2021р. Угорщина інвестувала в економіку України 377,9 млн дол. США, що становило близько 1% від загального обсягу прямих інвестицій в Україну, Україна інвестувала в Угорщину – 4,4 млн дол. США. Україна та Угорщина активно співпрацюють у різноманітних міжнародних ініціативах, таких як Партнерство з питань реформ, Східне партнерство та Центральноєвропейська ініціатива. Це може сприяти поглибленню співпраці між країнами в різних сферах, включно з торгівлею та економікою [27].

Україна та Угорщина мають значний потенціал для розвитку співпраці у сфері енергетики, оскільки остання може стати важливим транзитером у постачанні природного газу, електроенергії та палива в Україну, а також партнером у реалізації спільних проєктів у галузі відновлюваної енергетики та енергоефективності. Позитивним прикладом двосторонньої співпраці в енергетичній сфері є створення реверсу для поставок дизеля з Угорщини нафтопроводом «Самара-Західний кордон», яким у 2022 році в Україну було поставлено 114 тис. тонн дизельного палива. Крім того, з січня 2022 року діють тестові гарантовані потужності для фізичного транспортування газу з Угорщини в Україну в обсязі до 8 млн м³/добу, дію яких продовжено в березні 2023 року до 30 вересня 2023 року [27]

Розвиток транспортної інфраструктури може сприяти зростанню товарообігу між Україною та Угорщиною, у цьому контексті реалізація спільних проектів з модернізації прикордонної та транспортної інфраструктури, відкриття нових пунктів пропуску позитивно вплине на збільшення пропускну здатності і торгівлі між країнами. З цією метою у січні 2023 року керівний орган за програмою Connecting Europe Facility (CEF) направив два українсько-угорські проекти щодо розвитку підвищення транспортної спроможності залізничних логістичних хабів «Чоп-Загонь» та «Батєво-Еперешке», а також реконструкція автопункту «Лужанка-Берегшурань», розроблена за підтримки DG MOVE. [27]

Зараз Україна має кредитну лінію на суму 62 мільйони доларів від Угорщини для підтримки ділових контактів між українськими та угорськими підприємцями. Угорська сторона також заявила про намір сприяти модернізації прикордонної транспортної та соціальної інфраструктури. Україна, у свою чергу, підтримує новий імпульс співпраці у сферах сільського господарства, енергетики та охорони навколишнього середовища.

Нагадаємо, з 2014 року угорсько-українські відносини розвиваються на тлі складних геополітичних маневрів. З одного боку, Угорщина підтримує євроінтеграційні прагнення України. Адже, як зазначено в новій Стратегії національної безпеки Угорщини, в їхніх інтересах мати поруч сильну, демократичну, стабільну та економічно розвинену Україну та підтримувати з нею збалансовані економічні відносини. З іншого боку, офіційний Будапешт не може уникнути зведення рахунків з росією. Його енергетичний сектор і без того надто важливий для економіки Угорщини. Ситуація ускладнюється гострим питанням угорської меншини в Україні. Особливо охолонули відносини після прийняття в 2017 році українського закону «Про освіту». Така політична риторика впливає на економічну політику України щодо Угорщини. Проблеми відразу відчуються на двох рівнях. На міждержавному рівні – це відсутність міністерської комунікації з економічних питань внаслідок 7-річного блокування роботи Спільної міжурядової економічної комісії. На

національному рівні недостатньо уваги приділяється Угорщині як стратегічному економічному партнеру України. Ані в Стратегії національної безпеки, ані в Експортній стратегії вона окремо не згадується [15].

Від цього страждає не лише торгівля, а й інвестиції та інфраструктурні проекти. Загалом вихідні умови для збільшення взаємного торгового обороту були непоганими. Попри політичні емоції та вплив третіх сторін, Угорщина стабільно входить до ТОП-5 країн ЄС за обсягом торгівлі з Україною. Однак українсько-угорський торговий профіль наразі далекий від ідеального. З експортом з Угорщини в Україну, на перший погляд, все добре. Майже половина його структури (48%) належить до групи з високою доданою вартістю – «Електричні машини, апарати та їх частини». Однак більш детальний розріз показує, що основні позиції в його складі (а це електроводонагрівачі, провід і кабель) не відрізняються високою продуктивністю. Інша частина експорту складається в основному з сировинних груп (електроенергія, руди, метали, деревина). Перероблена продукція становить менше 14%. У цьому криються приховані можливості для отримання більшої комерційної вигоди. Угорщина характеризується високим ступенем залежності від імпорту сировини та напівфабрикатів. Практично всі галузі промисловості є привабливими для українських експортерів напівфабрикатів. Наразі український експорт до Угорщини надзвичайно концентрований і потребує диверсифікації. Приєднавшись до угорських, а отже, європейських ланцюгів доданої вартості, Україна маємо шанс підвищити продуктивність українського експорту. Потенціал для цього є, наприклад, у виробництві автомобілів і фармацевтичних продуктів. Зламати негативну тенденцію інвестиційної діяльності Угорщини в Україні – справа складна. Незважаючи на те, що Угорщина посідає 14 місце за сукупними прямими інвестиціями в Україну, останнім часом з угорської сторони не відбулося жодного масштабного проекту. Через несприятливу ринкову кон'юнктуру кілька значущих гравців покинули Україну, інші інвестори призупинили свою діяльність, багато ініціатив були зняті з порядку денного.

Проекти, спрямовані на покращення транскордонної інфраструктури (будівництво пунктів пропуску, покращення системи залізничного транспорту тощо), потребують ширшої підтримки. Україна поки не в змозі впоратися з їх фінансуванням по свій бік кордону. Щоб вертикальна співпраця з угорськими виробниками була успішною, українські підприємства мають сумлінно виконати підготовчі роботи – добре підготуватися до виходу на вимогливий ринок ЄС. Я також необхідно, щоб нова редакція Експортної стратегії України містила повний і чітко позначений угорський вектор. Не меншої допомоги потребують і вітчизняні експортери, які вже присутні на угорському ринку. У відповідь на цей запит МЗС України відновлює напрямок економічної дипломатії. Активізація роботи Спільної міжурядової економічної комісії означає чіткий середньостроковий шлях розвитку для торгових партнерів та інвесторів [15].

Крім того, необхідно посилення мікроекономічної дипломатії, зокрема у форматі спільної бізнес-діяльності. Досвід останніх років показує, що це дійсно працює на користь двосторонньої торгівлі та інвестицій, особливо за підтримки на найвищому державному рівні [15].

У 2022 році Угорщина оголосила про намір інвестувати 30 млн дол у розвиток інфраструктури України. Мова йде про залізничне сполучення. Завдяки розвитку інфраструктури, на думку уряду Угорщини, вдасться збільшити обсяги експорту зерна та інших продуктів. Вже погоджено проект і підписано договір із залізницею. План будівництва буде розроблений найближчим часом. Угорщина, як ніхто інший, виграє від експорту сільськогосподарської продукції з України [20].

У 2022 році EOTS TISA отримала від уряду Угорщини 2,4 млн євро на завершення проекту Zero Waste із будівництва першого сміттесортувального заводу на Закарпатті.

Незважаючи на складні відносини між урядами України та Угорщини, співпраця в рамках Закарпаття може позитивно вплинути на новий вектор відносин між країнами.

Висновки до другого розділу

За результатами проведеного дослідження особливостей економічного співробітництва України та Угорщини, можна зробити такі висновки:

1) Угорщина та Україна мають спільний кордон. Нинішнє населення Угорщини становить 10, 1 млн. осіб. Нинішнє населення України оцінюється в 37,2 млн. осіб. ВВП України у 2022 році склало 160 млрд. дол., Угорщини – 178 млрд. дол. У розрахунку на душу населення ВВП Угорщини складає 18629 дол, що більше ніж у 5 разів перевищує показник України. Угорщина має більші обсяги експорту та імпорту. Експортний потенціал Угорщини є вищим за експортний потенціал України.

2) Угорщина є країною, що розвивається, і є членом ЄС. Протягом 2018-2022 років сальдо торгівлі товарами із Угорщиною мало позитивний характер. Сальдо торгівлі послугами України із Угорщиною – теж позитивне. Із 2014 року спостерігається стійка позитивна динаміка зростання частки експорту послуг до Угорщини у загальному обсязі експорту. На кінець 2021 року частка експорту послуг до Угорщини склало 20% від загального обсягу експорту України. Основними експортними товарами з України до Угорщини у 2022 році були: електронні пристрої та нагрівальні прилади; електричні праски, кукурудза, насіння соняшнику, ізольовані проводи, кабелі та інші ізольовані електричні провідники тощо. Основними товарами, імпортованими з Угорщини в Україну у 2022 році, були: нафтові гази, ізольовані проводи, кабелі та інші ізольовані електричні провідники.

3) Розвиток транспортної інфраструктури може сприяти зростанню товарообігу між Україною та Угорщиною, у цьому контексті реалізація спільних проектів з модернізації прикордонної та транспортної інфраструктури, відкриття нових пунктів пропуску позитивно вплине на збільшення пропускної здатності і торгівлі між країнами. Зараз Україна має кредитну лінію на суму 62 мільйони доларів від Угорщини для підтримки ділових контактів між українськими та угорськими підприємцями. Існуюча

співпраця в рамках Закарпаття може позитивно вплинути на новий вектор відносин між країнами.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА УГОРЩИНОЮ

3.1. Можливості та перспективи для розвитку зовнішньоторговельних відносин

Українське законодавство наближається до законодавства ЄС завдяки імплементації Угоди про асоціацію. Така ситуація створює можливість для розширення співпраці між Україною та Угорщиною. У свою чергу, певний інтерес як для України, так і для Угорщини становлять сфери співробітництва у сфері енергетики та транзиту газу, інвестицій та приватизації, аграрного сектору та ринку землі. Одним із найактуальніших питань є співпраця у сфері транзиту енергії та газу. Україна взяла на себе зобов'язання виконувати основні положення прийнятого ЄС Третього енергопакету, розуміючи важливість питання енергетичної безпеки. Таким чином Україна та Європейський Союз домовилися про інтеграцію ринків газу та електроенергії. Водночас український уряд має привести законодавство у відповідність до європейських директив. Сторони очікують прогресу в імплементації Додатку XXVII до Угоди про асоціацію, який встановлює перелік принципів функціонування енергетичного ринку, які повинні застосовуватися в українському законодавстві. Теоретично це має «знищити» енергетичні монополії та призвести до більш справедливих ринкових цін. Крім того, це гарантуватиме Україні «безвізовий енергоносій». Тим часом завершення будівництва обхідних трубопроводів росії до ЄС створює нову ситуацію з енергетичною безпекою для всієї Європи, залишаючи невизначеним майбутнє української газотранспортної системи [29].

Сучасні тенденції свідчать про те, що транзит газу через Україну продовжить скорочуватися. Діючий контракт із росією щодо транзиту закінчується у кінці 2023 року. Україна, незважаючи на війну, виконувала

обов'язки щодо транзиту і заявила про відсутність передумов щодо продовження даного контракту. Так, НАК «Нафтогаз України» планує припинити транзит російського газу до Європи після закінчення контракту в 2024 році. Україна готова відмовитися від транзиту газу, тим більше, що росія не виконує умови контракту. Відповідно до контракту «Газпром» не оплачує роботу газовимірювальної станції «Сохранівка», яка фактично знаходиться в окупованій зоні, тому «Нафтогаз» не отримує коштів для реального забезпечення транзиту. Зараз Україна підтримує транзит через своїх європейських колег. Крім того, звернень європейських компаній щодо продовження транзиту не було. Він додав, що ЄС (у тому числі і Угорщина) планує повністю відмовитися від споживання російського газу до 2027 року, тому не наполягає на продовженні транзиту через Україну [1].

Другим напрямком є інвестиції та приватизація. Через невеликий обсяг прямих іноземних інвестицій співпраця між Україною та Угорщиною може бути зосереджена на інвестиціях та приватизації державних підприємств. У свою чергу, на небажання інвесторів брати участь у приватизації впливають такі чинники:

- Технічні бар'єри в тендерах і складність процедур.
- Слабкий інституційний потенціал Фонду державного майна України.
- Обмежена конкуренція та доступ до торгівлі.
- Значна залежність підприємств від рішень влади та дій олігархів.
- Політичні та лобістські ігри навколо підприємств.
- Складна «боргова історія» підприємств та їх незадовільний фінансовий стан.

- Передвиборча ажіотаж.
- російсько-українська війна [29].

З іншого боку, іноземні інвестори можуть сприяти:

- Перерозподілу ринку, посиленню конкуренції, ще більшій демонополізації, послабленню «диктатури» окремих компаній.

- Отримання валютних надходжень і, як наслідок, зміцнення курсу української гривні.

- Збільшення кількості відносно стабільних компаній: стабілізація відбуватиметься за рахунок іноземного капіталу, не пов'язаного з курсом гривні та економічною ситуацією в Україні [29].

Таким чином, інвестиції в приватизовані підприємства можуть значно підтримати розвиток економіки країни та принести користь угорським інвесторам.

Третім важливим напрямом є аграрний сектор та ринок землі. Певний інтерес Угорщина виявляла до сільського господарства та ринку землі в Україні. Наразі існує низка загроз, пов'язаних із відкриттям ринку землі в Україні:

- В умовах деформованої української системи політичних та економічних інститутів, ризик монополізації ринку землі великими бізнес-групами є досить високим.

- Запуск ринку землі дає певний відсоток зростання, але це може мати тимчасовий ефект.

- На фоні надмірно зарегульованого банківського сектора України існують інші нерегульовані сфери. У свою чергу, «асинхронне пожвавлення» галузей економіки та дисбаланси після відкриття ринку землі можуть не дати позитивного ефекту.

- Незрозумілим залишається питання контролю над ринком землі. Більш того, розмивається механізм зупинки збільшення кількості землі у «латифундистів» і «земельних банкірів» [29].

Тому лише після мінімізації вищезазначених ризиків можна буде запустити ринок землі. Проте досвід Угорщини може допомогти мінімізувати ризик. Крім того, варто зазначити, що згідно із законопроектом про ринок землі громадяни інших країн не зможуть купувати землю в Україні. Однак його можуть придбати іноземні компанії після реєстрації дочірнього підприємства в Україні. Це покращить інвестиційну ситуацію в Україні.

Наведений вище перелік напрямів співпраці є основним у сфері економічного співробітництва між Україною та Угорщиною, а для постійного діалогу між Україною та Угорщиною необхідно буде підтримувати відносини на різних рівнях, включно з урядом та громадянським суспільством [29].

Розвиток торговельних відносин між Україною та Угорщиною може бути вигідним для обох країн і сприяти взаємному економічному зростанню. Наведемо основні можливості для покращення торговельних відносин між нашими країнами:

1. Звільнення від митних обмежень на постійній основі. Україна та Угорщина можуть розглядати можливості для зменшення або усунення митних обмежень для взаємних товарів і послуг. Це допоможе спростити та зробити торгівлю більш привабливою для підприємств обох країн. Наразі ці правила регулюється на рівні ЄС. У травні 2023 року Рада ЄС ухвалила постанову про продовження призупинення всіх мит, квот і заходів торгового захисту на український експорт до ЄС ще на рік, до червня 2024 року. Пролонговуючи цю ініціативу, ЄС продовжує демонструвати свою непохитну політичну та економічну підтримку України, яка продовжує стикатися з неспровокованою та невиправданою військовою агресією з боку росії. Ці дії допоможуть Україні підтримувати стабільні торгові відносини з ЄС (у тому числі і Угорщиною) і підтримувати економіку в дуже складних умовах. У поєднанні зі значною військовою, фінансовою та гуманітарною підтримкою це має вирішальне значення для надання Україні допомоги у довгостроковому відновленні. Неспровокована та невиправдана агресивна війна Росії проти України має руйнівний вплив на економіку країни. Оновлені автономні торговельні заходи, безумовно, підтримають Україну та водночас дадуть ЄС можливість захистити внутрішній ринок від значного збільшення імпорту певної сільськогосподарської продукції. Призупинення мита поширюється на фрукти та овочі, на які поширюється система цін на сировину, а також необроблену та перероблену сільськогосподарську продукцію, на яку

поширюються тарифні квоти. З 1 січня 2023 року відповідно до Угоди про асоціацію припинили дію мита на промислові товари [13].

2. Вільна торгівля. Необхідно розглянути можливість укладення торговельних угод між Україною та Угорщиною, які б дозволили посилювати транскордонний обмін товарами та послугами без значних обмежень.

У той же час 2 травня Європейська комісія прийняла виняткові та тимчасові запобіжні заходи щодо імпорту певної сільськогосподарської продукції з України після тиску з боку п'яти країн-членів Європейського Союзу (у тому числі Угорщини), які звинуватили український імпорт у обвалі місцевих цін [13]. У травні 2023 року Єврокомісія заборонила імпорт пшениці, кукурудзи, ріпаку та соняшнику з України до Болгарії, Угорщини, Польщі, Словаччини та Румунії за наполяганням цих країн. 5 червня дію заборони продовжили до 15 вересня 2023 року [134].

3. Розвиток логістичної інфраструктури. Покращення логістичної інфраструктури і транспортних зв'язків між двома країнами може сприяти збільшенню обсягів торгівлі. Це включає в себе розвиток митниць, шляхів сполучення та інфраструктури для транспортування товарів, відкриття спільних митних пунктів.

Наразі між країни діють такі пункти пропуску та контролю (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Митні пункти України із Угорщиною [19]

№ зп	Ідент. №	Назва пункту пропуску/ пункту контролю	Пункт пропуску на суміжній території	Вид сполучення	Характер перевезень (П - пасажирський; В - вантажний)	Область/ район
1	2	3	4	5	6	7
1.	210500	Чоп (Тиса)	Захонь	автомобільний	П, В	Закарпатська Ужгородський
2.	210700	Чоп (Дружба)	Захонь	залізничний	П, В	Закарпатська Ужгородський

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7
3.	210701	Батєве (пункт контролю)		залізничний	В	Закарпатська Ужгородський
4.	210800	Саловка	Еперешке	залізничний	В	Закарпатська Ужгородський
5.	210900	Дзвінкове	Лонья	автомобільний (крім автобусів)	П	Закарпатська Берегівський
6.	211000	Косино	Барабаш	автомобільний (крім автобусів)	П	Закарпатська Берегівський
7.	211100	Лужанка	Берегшура нь	автомобільний	П, В до 7,5 т.	Закарпатська Берегівський
8.	211200	Вилок	Тісабеч	автомобільний	П	Закарпатська Виноградівський

Загалом існує 8 пунктів, їх кількість можна розширювати за рахунок посилення інвестиційного співробітництва, яке розпочато у залізничній сфері.

4. Спільні інвестиційні проекти. Необхідно розглянути можливість спільних інвестиційних проектів між українськими та угорськими компаніями в різних секторах, таких як сільське господарство, технології, машинобудування і інші. Це може стимулювати обмін технологічними знаннями і підтримувати спільний бізнес.

Основними інвестиційними проектами на українському ринку можна назвати такі:

- 1) ОТП Банк Україна;
- 2) бази угорської авіакомпанії WizzAir у Києві та Львові;
- 3) представництво Ріхтер Гедеон в Україні, Київ;
- 4) представництво Егіс Фармасютікалс в Україні, Київ;
- 5) ТОВ «Мастерпласт Україна», с. В.Лази (Ужгородський р-н, Закарпатської обл.);
- 6) ТОВ «КЕС-УА Холдинг», Київ;
- 7) ТОВ «З Бетони», м. Калуш (Івано-Франківська обл.);
- 8) ТЗОВ «Пауер Белт», м. Мукачеве (Закарпатська обл.) [3].

За підсумками 2021 року Угорщина інвестувала в економіку України близько 391 млн. дол. США [3]. Це дає можливість з обережністю прогнозувати, що українсько-угорські відносини й надалі розвиватимуться економічно та політично на основі взаємоповаги та спільного прагнення підтримувати міжнародний мир і безпеку.

5. Розширення товарного асортименту. Компанії обох країн можуть розглядати можливість розширення асортименту товарів та послуг, які вони пропонують на ринках України і Угорщини. Це може сприяти розширенню споживчого ринку.

Незважаючи на багаторічні економічні відносини між Україною та Угорщиною, проблемою є досить неоднозначні погляди угорського уряду на російську агресію та загалом на ключові питання зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. Зокрема, Угорщина відмовляється підтримати план ЄС про виділення Україні фінансової допомоги на наступний рік. Така позиція Угорщини може загрожувати повним припиненням фінансування України, оскільки зміни бюджетних правил ЄС потребують одностайної згоди держав-членів. Також нещодавно міністр закордонних справ Угорщини Петер Сіярто розкритикував санкції ЄС проти Росії, заявивши, що санкції не вплинули на російську економіку, на відміну від європейської. Крім того, Угорщина оголосила про розбудову партнерства з Іраном, а один з угорських депутатів навіть дозволив собі натяк на перегляд державних кордонів. Незважаючи на такі політичні розбіжності, в Україні продовжують працювати сотні компаній з угорським капіталом. За даними аналітики ContrAgent у LIGA360 стосовно засновників та бенефіціарів українських підприємств, було виявлено 456 компаній з угорським слідом. Більшість компаній зареєстровано у Закарпатській області, на другому місці – Київ. Проте в одній із останніх заяв Віктор Орбан все ж підкреслив, що потрібно подбати про те, аби Україна залишалась суверенною державою, аби росія не могла становити загрози для Європи. Найпопулярніші сфери діяльності компаній – оптова торгівля, зокрема деревиною, оренда

нерухомості та вирощування зернових культур. Також популярними є соціальні послуги та будівельний бізнес. Середній вік компаній, які працюють в Україні майже 15 років, а близько 70 компаній працює в Україні вже понад 20 років. Більшість компаній було зареєстровано у період з 2004 по 2011 рік, а пік закриття компаній припав на 2011 рік (понад 18 % припинень реєстрації) [3].

6. Підтримка малих і середніх підприємств (МСП). Спільні ініціативи для підтримки МСП в обох країнах можуть сприяти розвитку малих бізнесів та стимулювати торговельний обмін.

7. Бізнес-форуми та виставки. Організація спільних бізнес-форумів, виставок і інших подій для зустрічі підприємців може сприяти встановленню нових бізнес-контактів та обміну ідеями.

Зважаючи на вищенаведене, перспективи розвитку торговельних відносин між Україною та Угорщиною можуть бути позитивними, оскільки обидві країни мають великий потенціал для співпраці і взаємовигідних угод:

1. Географічне розташування. Україна і Угорщина знаходяться поруч, що сприяє зручному транспортуванню товарів і послуг між ними. Це робить співпрацю більш доступною та вигідною.

2. Великі ринки. Обидві країни мають значні ринки для товарів і послуг. Зростання економіки в кожній з них може створити нові можливості для торговельних відносин.

3. Виробництво та сировинні ресурси. Україна має значний потенціал у сільському господарстві, виробництві сталі, енергетичних ресурсах та інших галузях. Угорщина також має свої сильні сторони в економіці. Співпраця в цих сферах може бути вигідною для обох країн.

4. Міжнародні угоди. Якщо Україна та Угорщина активно розвиватимуть вільну торгівлю та інші міжнародні угоди, це може створити нові можливості для розширення експорту та імпорту товарів та послуг.

5. Інвестиції та спільні проекти. Спільні інвестиційні проекти і партнерства між українськими та угорськими компаніями можуть сприяти розвитку спільних бізнес-ініціатив та розширенню виробництва.

6. Підтримка урядів. Український та угорський уряди повинні активно підтримувати розвиток торговельних відносин і створювати сприятливі умови для бізнесу та інвестицій. Проте у цій площині головним викликом є угорська підтримка росії. Однією із територіальних суперечок між Угорщиною та Україною є питання стосовно Закарпаття, а саме: питання статусу угорців, які проживають в цьому регіоні. Угорщина виражала обурення щодо заходів, які, на її думку, обмежують права угорців в Закарпатті, зокрема, щодо викладання угорською мовою в школах та використання угорської мови в офіційних документах. Ще однією темою суперечок були питання громадянства та виборчих прав угорців, що проживають в Україні. Угорщина висловлювала певні обурення відносно обмежень у наданні громадянства своїм співгромадянам, які мешкають за кордоном, та участі їх в місцевих виборах. Ці питання викликали напругу у дипломатичних відносинах між двома країнами, що відобразилося і на економічному співробітництві між країнами. У той же час, важливо зауважити, що територіальні суперечки мають тенденцію змінюватися в залежності від політичної ситуації та взаємин між країнами на різних етапах. Дипломатичні переговори та пошук компромісів можуть визначити розвиток ситуації в майбутньому.

Зважаючи на ці фактори, Україна та Угорщина мають потужний потенціал для подальшого розвитку торговельних відносин. Зміцнення торговельних відносин між Україною та Угорщиною може бути важливим кроком у спільному зміцненні економіки та розвитку обох країн. Важливо враховувати потреби та інтереси обох сторін для досягнення успіху в цьому питанні. На заваді цих процесів може стати політична спрямованість Угорщини до зближення із росією.

3.2. Шляхи посилення використання потенціалу Угорщини як країни для українських експортерів

Для посилення торгівлі між Україною та Угорщиною необхідно орієнтуватися на товари і галузі, які відповідають потребам і можливостям обох країн. Насамперед це наступні галузі:

1. Сільське господарство. Україна має значний потенціал у сільському господарстві, вирощуючи зернові культури, олійні культури, овочі та фрукти. Угорщина може імпортувати сільськогосподарські продукти, а також обладнання для сільськогосподарського виробництва.

2. Енергетика. Україна є великим виробником та експортером енергетичних ресурсів, зокрема вугілля та природного газу. Угорщина може бути зацікавлена в імпорті енергетичних ресурсів або розвитку спільних проектів у сфері альтернативних джерел енергії.

3. Машинобудування та техніка. Україна має досвід у виробництві машин та обладнання для різних галузей. Угорщина може розширити існуючий імпорт машини, обладнання та автомобілі, а також співпрацювати у сферах авіаційної та оборонної промисловості.

4. Продукти харчування. Угорщина відома своєю кулінарною спадщиною, і торгівля харчовими продуктами може бути важливою складовою торговельних відносин. Україна може експортувати м'ясо, молоко, зернові, а Угорщина може постачати вишневий бранді, вина та інші продукти.

5. Технології та інновації. Обидві країни мають активний інформаційний сектор та розробників програмного забезпечення. Співпраця у сфері інформаційних технологій та інновацій може призвести до створення спільних проектів.

6. Легка промисловість. Виробництво текстилю, взуття та інших товарів легкої промисловості може бути важливою галуззю для співпраці.

Крім того, послуги також можуть грати важливу роль у розвитку торговельних відносин між Україною та Угорщиною, маючи на сучасному етапі високий базовий рівень експорту послуг до Угорщини. Надалі торгівлю послугами необхідно розвивати у таких напрямках:

1. Інформаційні технології (ІТ). Україна має досвідних ІТ-фахівців і компаній, які надають послуги розробки програмного забезпечення, веб-розробки та інших ІТ-послуг. Угорщина може використовувати цей досвід для розробки власних програмних продуктів та розширення ІТ-проєктів.

2. Бізнес-консалтинг. Послуги з бізнес-консалтингу можуть допомогти підприємствам обох країн у плануванні та розвитку бізнесу, у впровадженні ефективних стратегій та у здійсненні інших бізнес-процесів.

3. Освіта та навчання. Україна має потужний сектор освіти та наукових досліджень. Угорщина може зацікавитися співпрацею в галузі вищої освіти, обміном студентами та викладачами.

4. Медичні послуги. Угорщина має добре розвинуту медичну галузь. І Україна може пропонувати медичні послуги, включаючи лікування, діагностику та стоматологічну допомогу.

5. Туризм. Туризм є важливою галуззю для обох країн. Україна може сприяти розвитку туризму в Угорщині, пропонуючи туристам різноманітні туристичні послуги, а Угорщина може привертати туристів до України, а саме: Закарпаття.

6. Фінансові послуги. Розвиток фінансових послуг, включаючи банківські послуги, страхування та інвестиційні послуги, може стимулювати фінансовий обмін між країнами.

7. Логістичні послуги. Послуги з логістики, включаючи перевезення товарів, можуть підтримати розвиток торгівлі товарами між Україною та Угорщиною. Прикладом може стати розвиток мережі Нова пошта Глобал.

8. Послуги у сфері телекомунікацій та зв'язку. Розвиток мереж та послуг зв'язку може підтримати обмін інформацією та комунікацією між бізнесами та громадянами обох країн.

Важливо враховувати, що успішний розвиток послугового сектору вимагає створення сприятливого регулюючого середовища, а також розвитку якості та конкурентоспроможності послуг. Пошук партнерів і ринків для послугових ініціатив може допомогти посилити торговельний обмін між Україною та Угорщиною.

Для вибору перспективних напрямів розвитку торговельних відносин Угорщини та України, використаємо інструмент Карти експортного потенціалу (Додаток Е), відповідно до якої у таблиці 3.2. сформуємо перспективні напрями розвитку експорту України до Угорщини.

Таблиця 3.2

Перспективні напрями експорту України до Угорщини, млн. дол.

Назва продукту	Експортний потенціал	Фактичний експорт	Нереалізований експорт
100590 – Кукурудза	126	102	24
120600 – Насіння соняшнику	73	65	7,6
151211 – Олія нерафінована	66	47	19
720839 – Прокат плаский	61	0	61
120510 – Насіння ріпаку	53	11	42
260112 – Агломеровані залізні руди	42	34	8,3
720851 – Прокат плаский	36	12	23
721420 – Прутки із заліза	240	214	25
230400 – Макуха соєвої олії	25	20	5,2
721391 – Прутки із чавуну	23	1,5	22
281820 – Оксид алюмінію	21	0	21
860719 – Залізничні осі та колеса	13	0	13

Таблиця складена за матеріалами [12].

Як бачимо, український експорт має значний потенціал до розширення на угорських ринках (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Обсяги перспективного розширення експорту України до Угорщини

Русинок складений за матеріалами [12].

Отже, перспективними напрямками розширення експорту України до Угорщини є: прокат плоский, насіння ріпаку, прутки та оксид алюмінію.

У таблиці 3.3. сформуємо перспективні напрями розвитку експорту Угорщини до України.

Таблиця 3.3

Перспективні напрями експорту Угорщини до України, млн. дол.

Назва продукту	Експортний потенціал	Фактичний експорт	Нереалізований експорт
8703 – Моторні засоби	213	133	80
3808 – інсектициди, гербіциди	86	41	46
854720 – Ізоляційна арматура	62	51	11
852872 – Апарат приймальний, телевізійний	51	30	21
100510 – Насіння кукурудзи посівна	40	25	15
230910 – Корм для собак або котів	37	27	9,7
271600 – Електрична енергія	31	11	20
340250 – Поверхнево активні мийні засоби	30	12	18
401110 – Шини пневматичні гумові	29	9,3	20
010511 – Курчата живі	27	20	7,2
120600 – Насіння соняшнику	22	5,1	17
853710 – Плати електричного керування	18	1,8	16
292910 – Ізоціанати	14	8,9	5,4
310520 – Добрива мінеральні або хімічні	13	1,2	12
870893 – Зчеплення	13	1,2	12

Таблиця складена за матеріалами [11].

Угорський експорт (Додаток Ж) теж має значний потенціал до розширення на українському ринку (рис. 3.1).

Отже, перспективними напрямками розширення експорту Угорщини до України можуть стати: моторні засоби, інсектициди та гербіциди, апарати телевізійні, електрична енергія та шини.

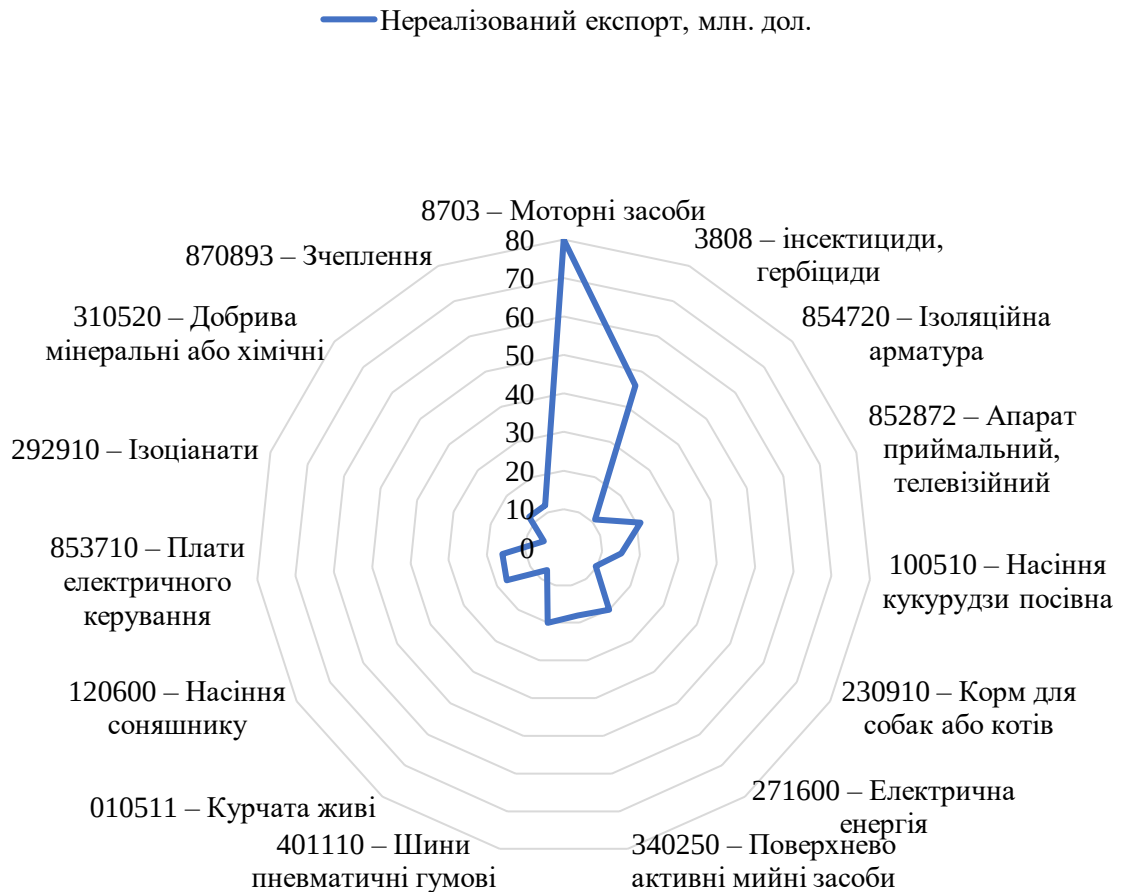

Рис. 3.2. Обсяги перспективного розширення експорту Угорщини до України

Русинок складений за матеріалами [11].

Загалом Угорщина може виступати як важливий торговельний партнер для українських експортерів, і існують різні шляхи посилення використання потенціалу Угорщини як країни для українських експортерів, за рахунок:

1) розвитку торговельних зв'язків. Українські експортери повинні активно співпрацювати з угорськими партнерами та імпортерами, встановлювати контакти та розширювати мережу зв'язків. Це може бути досягнуто через участь в міжнародних виставках та ярмарках, спільних українсько-угорських бізнес-форумах та інших подіях. У цьому аспекті важливим питанням стає роль Угорщини у експорті українського зерна;

2) ретельного дослідження угорського ринку та попиту. Експортери повинні вивчити угорський ринок, зрозуміти споживчі попити та тенденції, які можуть впливати на їхні товари чи послуги. Важливо враховувати потреби і смаки місцевих споживачів;

3) сприяння інноваціям. Угорщина має активний сектор інновацій та стартапів. Українські експортери можуть співпрацювати з угорськими підприємцями та дослідницькими установами для розвитку нових технологій та інноваційних продуктів, особливо це актуально сьогодні у війсьній промисловості;

4) посилення партнерства з місцевими компаніями. Українські експортери можуть розглядати можливості для співпраці з місцевими угорськими компаніями, включаючи спільний виробництво або розробку товарів та послуг;

5) посилення ефективності перевезення та логістики. Планування ефективного логістичного ланцюга для перевезення товарів до Угорщини може спростити та здешевити торгівлю;

6) підтримка від уряду. Уряди України та Угорщини можуть надавати підтримку та сприяти розвитку торговельних відносин. Важливо слідкувати за податковими ставками, митними обмеженнями та іншими правилами.

Зосередження на цих аспектах може допомогти українським експортерам максимально використовувати потенціал Угорщини як країни для розвитку свого бізнесу та розширення торговельних відносин.

Висновки до третього розділу

За результатами проведеного дослідження перспективних напрямів розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною можна зробити такі висновки:

1) Українське законодавство наближається до законодавства ЄС завдяки імплементації Угоди про асоціацію. Така ситуація створює можливість для

розширення співпраці між Україною та Угорщиною. У свою чергу, певний інтерес як для України, так і для Угорщини становлять сфери співробітництва у сфері енергетики та транзиту газу, інвестицій та приватизації, аграрного сектору та ринку землі. Розвиток торговельних відносин між Україною та Угорщиною може бути вигідним для обох країн і сприяти взаємному економічному зростанню.

2) Для посилення торгівлі між Україною та Угорщиною необхідно орієнтуватися на товари і галузі, які відповідають потребам і можливостям обох країн. Насамперед це: сільське господарство, енергетика, машинобудування та техніка, продукти харчування, технології та інновації, легка промисловість. Перспективними напрямками розширення експорту України до Угорщини є: прокат плаский, насіння ріпаку, прутки та оксид алюмінію. Перспективними напрямками розширення експорту Угорщини до України можуть стати: моторні засоби, інсектициди та гербіциди, апарати телевізійні, електрична енергія та шини.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною можна зробити наступні висновки.

1. Визначено сутність та умови формування зовнішньоторговельних відносин. Зовнішньоторговельні зв'язки сприяють економічному розвитку країн, створюючи можливість реалізувати їх значні порівняльні переваги та освоїти нові. Вони стимулюють швидше й ефективніше використання національних ресурсів і дозволяють використовувати вигоди та переваги спеціалізації та участі в міжнародному поділі праці. На формування зовнішньоторговельних відносин, окрім форми зовнішньоторговельної політики країн суб'єктів таких відносин, мають суттєвий вплив регулювання міжнародної торгівлі на різних рівнях.

2. Досліджено глобалізацію та інтеграційні процеси світової економіки як передумови до поглиблення зовнішньоторговельних відносин країн. Глобалізація, включаючи політичні, соціальні та економічні процеси, часто асоціюється з транснаціональними компаніями та інвестиціями, міжнародною торгівлею та регіоналізмом, глобальними фінансами та грошима. Глобалізація є ключовим рушієм поглиблення зовнішньоторговельних відносин між країнами. Інтеграційні процеси дозволяють промислово розвинутим країнам покладатися на свій експорт, щоб збільшити свій потенціал для зростання. Галузі промисловості зі сформованою економікою успішно скористалися усуненням торговельних бар'єрів, щоб зменшити свої витрати та вийти на нові ринки за допомогою глобальних правил і торгових угод, розроблених на їхню користь.

3. Виконано огляд методичних підходів щодо дослідження стану зовнішньоторговельних відносин. Комплексна система дослідження зовнішньоторговельних відносин включає наступні етапи: дослідження умов економічного розвитку країни як суб'єкта співробітництва, її торгової спеціалізації на міжнародних ринках; моніторинг та експертна оцінка

існуючого рівня реалізації зовнішньоторговельних відносин; визначення перспектив та прогнозу посилення та напрямів поглиблення зовнішньоторговельних відносин. Ефективним інструментом оцінки перспективи посилення зовнішньо торговельних відносин є Карта експортного потенціалу від Міжнародного торговельного центру (ІТС). Методологічний набір для оцінки зовнішньоторговельних відносин включає низку методик, які включають комплексний і системний підхід до етапів пріоритетизації, динамічного розподілу, оцінки та розгляд сценаріїв і перспективних напрямів реалізації зовнішньоекономічних відносин.

4. Розкрито передумови формування та розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та Угорщиною. Угорщина та Україна мають спільний кордон. Нинішнє населення Угорщини становить 10, 1 млн. осіб. Нинішнє населення України оцінюється в 37,2 млн. осіб. ВВП України у 2022 році склало 160 млрд. дол., Угорщини – 178 млрд. дол. У розрахунку на душу населення ВВП Угорщини складає 18629 дол, що більше ніж у 5 разів перевищує показник України. Угорщина має більші обсяги експорту та імпорту. Експортний потенціал Угорщини є вищим за експортний потенціал України.

5. Проаналізовано динаміку географічної та товарної структури зовнішньої торгівлі України та Угорщини. Протягом 2018-2022 років сальдо торгівлі товарами та послугами із Угорщиною мало позитивний характер. Основними експортними товарами з України до Угорщини у 2022 році були: електронні пристрої та нагрівальні прилади; електричні праски, кукурудза, насіння соняшнику, ізольовані проводи, кабелі та інші ізольовані електричні провідники тощо. Основними товарами, імпортованими з Угорщини в Україну у 2022 році, були: нафтові гази, ізольовані проводи, кабелі та інші ізольовані електричні провідники. До Угорщини експортується 20% експортованих послуг України.

6. Досліджено інвестиційну складову зовнішньоторговельних відносин між країнами. Угорські інвестиції у транспортну інфраструктуру можуть

сприяти зростанню товарообігу між Україною та Угорщиною, у цьому контексті реалізація спільних проєктів з модернізації прикордонної та транспортної інфраструктури, відкриття нових пунктів пропуску позитивно вплине на збільшення пропускну здатності і торгівлі між країнами. Існуюча співпраця в рамках Закарпаття може позитивно вплинути на новий вектор відносин між країнами.

7) З'ясовано можливості та перспективи для розвитку зовнішньоторговельних відносин. Основні можливості для покращення торговельних відносин між нашими країнами включають: звільнення від митних обмежень на постійній основі, запровадження вільної торгівлі, розвиток логістичної інфраструктури; спільні інвестиційні проєкти, розширення товарного асортименту, підтримка малих і середніх підприємств, організація спільних бізнес-форумів та виставок. Зміцнення торговельних відносин між Україною та Угорщиною може бути важливим кроком у спільному зміцненні економіки та розвитку обох країн.

8) Запропоновано шляхи посилення використання потенціалу Угорщини як країни для українських експортерів. Для посилення торгівлі між Україною та Угорщиною необхідно орієнтуватися на такі галузі: сільське господарство, енергетика, машинобудування та техніка, продукти харчування, технології та інновації, легка промисловість. Перспективними напрямками розширення експорту України до Угорщини є: прокат плаский, насіння ріпаку, прутки та оксид алюмінію. Перспективними напрямками розширення експорту Угорщини до України можуть стати: моторні засоби, інсектициди та гербіциди, апарати телевізійні, електрична енергія та шини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «НАФТОГАЗ» планує припинити транзит російського газу до Європи у 2024 році. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/naftohaz-planuye-prypynyty-tranzyt-rosiyskoho-hazu-do-yevropy-u-2024-rotsi/> (дата звернення: 02.11.2023)
2. Боева О.І. Теоретичні підходи до оцінки протекціонізму в міжнародній торгівельній практиці. Економіка і суспільство. 2018. Випуск № 16. С. 20-23. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/4.pdf (дата звернення: 18.10.2023)
3. В Україні працює понад 400 компаній з угорським слідом – 5 компаній має зв'язки з рф: дослідження проведено з LIGA360. 2022. URL: <https://eba.com.ua/v-ukrayini-pratsyuye-ponad-400-kompanij-z-ugorskym-slidom-5-kompanij-maye-zv-yazky-z-rf-doslidzhennya-provedeno-z-liga360/> (дата звернення: 02.11.2023)
4. Відкритий кордон і вільна торгівля для української агропродукції означає безпеку всього ЄС. 20.07.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3738395-vidkritij-kordon-i-vilna-torgivla-dla-ukrainskoi-agroprodukcii-oznacza-bezpeku-vsogo-es-sviridenko.html> (дата звернення: 02.11.2023)
5. Власюк Т. О. Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки на ринку сільськогосподарської продукції в Україні Проблеми економіки. 2015. № 1. С. 59-71.
6. Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами. Державна служба статистики. 2021. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/gsztp/gsztp_u/arh_gsztp2021_u.html (дата звернення: 02.11.2023)
7. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2021.html (дата звернення: 02.11.2023)

8. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України : колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. К., 2022. 264 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizaciyni-procesy-u-svitoviy-economici.pdf> (дата звернення: 18.10.2023)

9. Дерід І. О. Зовнішньоекономічні зв'язки України. 60 с. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/caf85a4756f1e60fa084a6a7fa81da18.pdf> (дата звернення: 18.10.2023)

10. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами за країнами світу (2000-2021). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/din_rik/din_u/dei_posl21ue.xls (дата звернення: 02.11.2023)

11. Експортний потенціал Угорщина-Україна. URL: <https://exportpotential.intracen.org/en/products/gap-chart?toMarker=j&market=804&fromMarker=i&exporter=348&whatMarker=k> (дата звернення: 02.11.2023).

12. Експортний потенціал Україна-Угорщина. URL: <https://exportpotential.intracen.org/en/products/gap-chart?toMarker=j&market=348&fromMarker=i&exporter=804&whatMarker=k> (дата звернення: 02.11.2023).

13. ЄС продовжив на рік режим безмитної торгівлі з Україною. Європейська правда. 25 травня 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/05/25/700487/> (дата звернення: 02.11.2023).

14. Завидівська О.І. Міжнародні економічні відносини. Опорний конспект. Львів. 2020. 83 с. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/24912/1/3.%20%D0%9B%D0>

%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%9C%D0%95%D0%92%20_2020.pdf (дата звернення: 18.10.2023)

15. Зосименко Т. Україна та Угорщина. Українська призма. 2020. URL: <http://prismua.org.tilda.ws/ua-hu> (дата звернення: 02.11.2023)

16. Ковтун Н., Бабірад-Лазунін В. Методологічні засади та методика статистичного оцінювання умов зовнішньої торгівлі. К., 2014. Вип.10 (163). С. 26-31.

17. Козак Ю. Г., Притула Н. В., Єрмакова О. А. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон [монографія]. та ін. К.: Центр учбової літератури, 2016. 240 с. URL: <https://cutt.ly/YwWwSjOP> (дата звернення: 18.10.2023)

18. Можайкіна Н. В. Міжнародна торгівля та інтеграційна політика Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 78 с. URL: <https://cutt.ly/bwWwBVuh> (дата звернення: 18.10.2023)

19. На кордоні з Угорщиною. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/NA-KORDONI-Z-UGORSHCHINOYU-2018/> (дата звернення: 02.11.2023).

20. Пащенко І. Інвестиції Угорщини для України. Inkorr. 2022. URL: <https://inkorr.com/investicii-vengrii-dla-ukrainy-106486>. (дата звернення: 02.11.2023)

21. Перелік чинних міжнародних угод між Україною та Угорською Республікою. Державна підтримка українського експорту. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=hun (дата звернення: 02.11.2023)

22. Політичне співробітництво між Україною та Угорщиною. Посольство України в Угорщині. 19 липня 2022. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/263-istorija-dvostoronnih-vidnosin> (дата звернення: 18.10.2023)

23. Рахман М.С., Штих Є.А. Дослідження основних показників зовнішньої торгівлі України. Приазовський економічний вісник. 2019, Випуск

5(16). с 384-389. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/69.pdf (дата звернення: 18.10.2023)

24. Роман Сарай. Приклад Закарпаття може позитивно вплинути на новий вектор стосунків між урядами України та Угорщини. Новини Слайдер. 2023. URL: <https://zakarpatt-rada.gov.ua/roman-sarai-priklad-zakarpattia-mozhe-pozytyvno-vplynuty-na-novyuy-vektor-stosunkiv-mizh-uriadamy-ukrainy-ta-uhorshchyny/> (дата звернення: 02.11.2023)

25. Ситник Н. С., Стасишин А.В., Дубик В.Я. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник. Львів: Видавництво «Апріорі», 2019. 460 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/finansu_ZED_.pdf (дата звернення: 18.10.2023)

26. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Угорщиною. Посольство України в Угорщині. 19 липня 2022. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/271-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju> (дата звернення: 18.10.2023)

27. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Угорщиною. Посольство України в Угорщині. 2023. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/271-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju> (дата звернення: 02.11.2023)

28. Угорщина. URL: <https://export.gov.ua/country/112-ugorshchina> (дата звернення: 02.11.2023)

29. Українсько-угорські спільні економічні інтереси та можливості. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/ua_h_a4_print.pdf (дата звернення: 02.11.2023)

30. Черниш О. В., Гульчевський В. І., Ефімов В. С. Особливості зовнішньоекономічної політики держави. Світ економічних наук. 2018. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/2851/> <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/2851/> (дата звернення: 18.10.2023)

31. Юрьєва П. Б. Зовнішня торгівля країни в умовах глобальних трансформацій: аналітичний інструментарій. Світове господарство і

міжнародні економічні відносини. 2019. Випуск 29. С. 51-57. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/29_2019_ukr/10.pdf (дата звернення: 18.10.2023)

32. Ярчук Т. М. Зовнішньоторговельні інтереси та методичні інструментарії їх оцінки. Ефективна економіка. 2013. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2725>. (дата звернення: 18.10.2023)

33. About the Export Potential Map. URL: <https://exportpotential.intracen.org/en/about/export-potential-map> (дата звернення: 18.10.2023)

34. Bilateral trade between Ukraine and Hungary in 2022. Ukraine`s export URL: <https://www.trademap.org/Bilateral.aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c348%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1> (дата звернення: 02.11.2023)

35. Bilateral trade between Ukraine and Hungary in 2022. Ukraine`s import URL: <https://www.trademap.org/Bilateral.aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c348%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1> (дата звернення: 02.11.2023)

36. Bilateral trade between Ukraine and Hungary. URL: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c348%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (дата звернення: 02.11.2023)

37. Effect of globalization on international trade. ModulTrade. Jan 19, 2018. URL: <https://medium.com/@ModulTrade/effect-of-globalization-on-international-trade-2bcc873dd121> (дата звернення: 02.11.2023)

38. GDP Per Capita in Hungary URL: <https://www.focus-economics.com/country-indicator/hungary/gdp-per-capita-eur/> (дата звернення: 18.10.2023)

39. Global trade growth returns but outlook for 2023 is poor. UNCTAD. 21 June 2023. URL: <https://unctad.org/news/global-trade-growth-returns-outlook-2023-poor> (дата звернення: 18.10.2023)

40. Global Trade. UNCTAD. June 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2023d2_en.pdf (дата звернення: 18.10.2023)

41. Goldberg P. K., Reed T. GRowing threats to global trade. IMF. June 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2023/06/growing-threats-to-global-trade-goldberg-reed> (дата звернення: 18.10.2023)

42. Hungary country profile. BBC. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17380792> (дата звернення: 18.10.2023)

43. Hungary Exports 1991-2023. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/HUN/hungary/exports> (дата звернення: 18.10.2023)

44. Hungary exports. URL: <https://tradingeconomics.com/hungary/exports> (дата звернення: 18.10.2023)

45. Hungary GDP - Gross Domestic Product. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/hungary> (дата звернення: 18.10.2023)

46. Hungary Imports 1991-2023. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/HUN/hungary/imports> (дата звернення: 18.10.2023)

47. Hungary National Debt. URL: <https://countryeconomy.com/national-debt/hungary> (дата звернення: 02.11.2023)

48. Hungary Population. Worldometers. 2023. URL: <https://www.worldometers.info/world-population/hungary-population/> (дата звернення: 18.10.2023)

49. Hungary. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/hungary_en (дата звернення: 18.10.2023)

50. Hungary. Freedom House. 2023. URL: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> (дата звернення: 18.10.2023)
51. Hungary. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/hungary/> (дата звернення: 18.10.2023)
52. Hungary. URL: <https://countryeconomy.com/countries/hungary> (дата звернення: 18.10.2023)
53. Hungary. URL: <https://oec.world/en/profile/country/hun> (дата звернення: 18.10.2023)
54. IMF. 2002. Globalization: A Framework for IMF Involvement. URL: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2002/031502.htm> (дата звернення: 18.10.2023)
55. International Trade. Statista. 2023. URL: <https://www.statista.com/markets/423/topic/534/international-trade/#overview> (дата звернення: 18.10.2023)
56. Ortiz-Ospina E. Beltekian D., Roser M. Trade and Globalization. Our world in data. October 2018. URL: <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization> (дата звернення: 18.10.2023)
57. Sabanoglu T. Trade: export value worldwide 1950-2022. Statista. Sep 29, 2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/264682/worldwide-export-volume-in-the-trade-since-1950/> (дата звернення: 18.10.2023)
58. Savrul M., Incekara A. The Effect of Globalization on International Trade: The Black Sea Economic Cooperation Case. Internati onal conference on eurasian economies 2015 . p. 88-95. URL: <https://www.avekon.org/papers/1374.pdf> (дата звернення: 18.10.2023)
59. Ukraine country profile. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-18018002> (дата звернення: 02.11.2023)
60. Ukraine Exports 1989-2023. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/UKR/Ukraine/exports> (дата звернення: 02.11.2023)

61. Ukraine GDP - Gross Domestic Product. URL: <https://countryeconomy.com/gdp/ukraine> (дата звернення: 02.11.2023)
62. Ukraine Imports 1989-2023 URL: <https://www.macrotrends.net/countries/UKR/Ukraine/imports> (дата звернення: 02.11.2023)
63. Ukraine National Debt. URL: <https://countryeconomy.com/national-debt/ukraine> (дата звернення: 02.11.2023)
64. Ukraine Population. URL: <https://www.worldometers.info/world-population/ukraine-population/>(дата звернення: 02.11.2023)
65. Ukraine URL: <https://countryeconomy.com/countries/ukraine> (дата звернення: 02.11.2023)
66. Ukraine. URL: <https://оес.world/en/profile/country/ukr> (дата звернення: 02.11.2023)
67. Ülgen S., Inan C. From the Local to the Global: The Politics of Globalization. Carnegie Europe. February 17, 2022. URL: <https://carnegieeurope.eu/2022/02/17/from-local-to-global-politics-of-globalization-pub-86310> (дата звернення: 18.10.2023)

ДОДАТКИ

Додаток А

Географічна мапа Угорщини [42]

Географічна мапа України [59]

Перелік чинних міжнародних угод між Україною та Угорською Республікою

[21]

Предмет домовленості	Місце підписання	Дата підписання	Дата набуття чинності	Законодавчий акт про ратифікацію
Консульська конвенція між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою	Будапешт	31.05.1991	04.02.1993	Постанова ВРУ №2749-ХІІ від 29.10.1992
Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою	Київ	06.12.1991.	16.06.1993	Постанова ВРУ №2527-ХІІ від 01.07.1992
Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища та територіального розвитку	Київ	13.08.1992	02.04.1993	
Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон	Будапешт	26.02.1993	06.06.1994	Постанова КМУ №378 від 28.05.1993
Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про пункти пропуску через державний кордон	Будапешт	26.02.1993	19.05.1994	Постанова КМУ №378 від 28.05.1993
Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах	Будапешт	28.07.1993	19.02.1994	
Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про міжнародне автомобільне сполучення	Будапешт	22.03.1994	22.07.1995	
Угода між Україною та Угорською Республікою про сприяння та взаємний захист інвестицій	Київ	11.10.1994	20.12.1996	Закон № 513/96-ВР від 15.11.1996
Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у справі	Київ	04.04.1995	04.04.1995	

повернення культурних цінностей, що потрапили під час другої світової війни та в наступні роки на територію іншої країни				
Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі культури, освіти і науки	Київ	04.04.1995	15.09.1995	
Конвенція між Україною і Угорською Республікою про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень	Київ	19.05.1995	24.06.1996	Закон № 137/96-ВР від 23.04.1996
Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про повітряне сполучення	Київ	19.05.1995	09.11.1995	Зміни до Угоди внесені Угодою від 01.12.2005
Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про залізничне сполучення через Державний кордон	Київ	19.05.1995	05.10.1996	Зміни до Угоди внесені Угодою від 06.02.2002
Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про співробітництво у галузі карантину та захисту рослин	Київ	19.05.1995	09.12.1995	
Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у сфері науки і технології	Київ	19.05.1995	18.03.1996	
Договір між Україною і Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань	Київ	19.05.1995	19.04.1996	Закон № 447/95-ВР від 21.11.1995
Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про взаємну допомогу в митних питаннях	Київ	19.05.1995	31.03.1996	
Угода між Урядом України і Урядом Угорської Республіки про взаємодію в боротьбі з організованою злочинністю	Київ	19.05.1995	28.09.1995	

Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про реконструкцію автомобільного мосту через ріку Тиса на українсько-угорському кордоні	Будапешт	16.01.1996	10.06.1996	
Угоди між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про збереження та увічнення місць пам'яті загиблих військовослужбовців та цивільних жертв воєн та про статус поховань	Київ	16.11.1996	25.09.1998	
Угода між Україною та Угорською Республікою про транскордонне співробітництво	Будапешт	11.11.1997	21.04.1999	
Угоди між Урядом України та Урядом Угорської Республіки з питань водного господарства на прикордонних водах	Будапешт	11.11.1997	15.05.1999	
Угоди між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі енергетики	Будапешт	11.11.1997	25.02.1999	1999/7. Nemzetközi szerződés
Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про оперативне сповіщення про ядерні аварії, обмін інформацією та співробітництво в галузі ядерної безпеки і радіаційного захисту	Будапешт	12.11.1997	25.02.1999	
Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво в галузі ветеринарії	Будапешт	27.10.1998	29.03.1999	
Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво та надання взаємної допомоги в галузі попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їхніх наслідків	Будапешт	27.10.1998	25.12.1999	Закон № 1163-XIV від 19.10.1999
Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом	Будапешт	27.10.1998	27.10.1998	

Угорської Республіки про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і наукові ступені, виданих в Україні та Угорській Республіці				
Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про заходи зміцнення довір'я і безпеки та про розвиток двосторонніх військових зв'язків	Будапешт	27.10.1998		Закон № 2946-III від 10.01.2002
Договір між Україною та Угорською Республікою про правову допомогу в цивільних справах	Будапешт	02.08.2001	08.03.2002	Закон № 2926-III від 10.01.2002
Угода між Урядом Угорської Республіки, Урядом Румунії, Урядом Словацької Республіки та Кабінетом Міністрів України стосовно створення багатонаціонального інженерного батальйону	Будапешт	18.01.2002		
Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Угорської Республіки про контроль прикордонного руху в пунктах пропуску для автомобільного, залізничного та річкового сполучення	Київ	06.02.2002	23.11.2002	Постанова КМ У № 1352 від 12.09.2002
Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Угорської Республіки про уніфікацію документів, необхідних для перетинання українсько- угорського державного кордону в службових цілях	Київ	06.02.2002	06.03.2003	Постанова КМ У № 1351 від 12.09.2002
Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат	Київ	22.05.2003		Закон № 1672-IV від 07.04.2004
Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про умови поїздок громадян	Київ	09.10.2003	16.12.2003	Постанова КМ У № 1837 від 26.11.2003
Угода між Україною та Угорською Республікою про взаємну охорону	Будапешт	15.11.2006	06.03.2008	Закон № 131-VI від 06.03.2008

інформації з обмеженим доступом				
Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про економічне співробітництво	Київ	10.02.2005	26.01.2007	Закон № 552-V від 10.01.2007
Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про точки з'єднання автомобільних доріг на українсько-угорському кордоні у рамках П'ятого пан'європейського транспортного коридору	Київ	21.03.2006	22.10.2008	Закон № 363-VI від 03.09.2008
Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про військово-технічне співробітництво	Будапешт	20.01.2006	12.09.2006	Постанова КМУ № 1072 від 01.08.2006
Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про правила місцевого прикордонного руху	Ужгород	18.09.2007	11.01.2008	Постанова КМУ № 1316 від 08.11.2007

Український імпорт товарів із Угорщини [35]

Product Code	Product Label	Ukraine's imports from Hungary			
		Value in 2022, USD thousand	Annual growth in value between 2018-2022, %, p.a.	Share in Ukraine's imports, %	Equivalent ad valorem tariff applied by Ukraine
85	Electrical machinery and equipment and parts thereof; sound recorders and reproducers, television . . .	268,108	0	5	1
39	Plastics and articles thereof	126,169	1	5	0
87	Vehicles other than railway or tramway rolling stock, and parts and accessories thereof	91,563	-5	2	4
27	Mineral fuels, mineral oils and products of their distillation; bituminous substances; mineral . . .	78,458	-13	1	0
38	Miscellaneous chemical products	54,034	21	4	0
30	Pharmaceutical products	52,722	-1	3	0
84	Nuclear reactors, boilers, machinery and mechanical appliances; parts thereof	46,225	-8	1	0
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	39,865	33	11	3
40	Rubber and articles thereof	35,423	-11	5	1
01	Live animals	19,440	6	31	2
48	Paper and paperboard; articles of paper pulp, of paper or of paperboard	14,138	-6	2	0
34	Soap, organic surface-active agents, washing preparations, lubricating preparations, artificial . . .	12,919	10	3	0
21	Miscellaneous edible preparations	12,733	10	3	2
72	Iron and steel	10,113	-2	1	0
10	Cereals	9,256	-26	6	2
29	Organic chemicals	9,107	-5	1	0
90	Optical, photographic, cinematographic, measuring, checking, precision, medical or surgical . . .	8,811	25	1	0
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	8,696	10	4	3
96	Miscellaneous manufactured articles	8,477	-15	4	1
56	Wadding, felt and nonwovens; special yarns; twine, cordage, ropes and cables and articles thereof	8,290	38	7	0
22	Beverages, spirits and vinegar	7,507	38	2	2
02	Meat and edible meat offal	7,130	6	3	9
73	Articles of iron or steel	6,713	-12	1	0
64	Footwear, gaiters and the like; parts of such articles	6,459	-5	2	0
47	Pulp of wood or of other fibrous cellulosic material; recovered (waste and scrap) paper or . . .	6,022	6	8	0
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal . . .	5,806	-11	2	1
28	Inorganic chemicals; organic or inorganic compounds of precious metals, of rare-earth metals, . . .	4,687	28	1	0

18	Cocoa and cocoa preparations	4,093	4	2	0
33	Essential oils and resinoids; perfumery, cosmetic or toilet preparations	4,083	-7	1	0
31	Fertilisers	3,663	81	0	1
70	Glass and glassware	3,395	4	1	2
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes; products, whether or not containing nicotine, . . .	3,358	47	1	1
44	Wood and articles of wood; wood charcoal	3,281	-14	2	0
49	Printed books, newspapers, pictures and other products of the printing industry; manuscripts, . . .	3,153	7	8	0
52	Cotton	3,028	40	2	0
99	Commodities not elsewhere specified	2,249	2	0	
94	Furniture; bedding, mattresses, mattress supports, cushions and similar stuffed furnishings; . . .	2,217	-5	1	0
83 i	Miscellaneous articles of base metal	2,210	4	1	2
25	Salt; sulphur; earths and stone; plastering materials, lime and cement	2,155	140	1	1
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	1,872	531	7	6
41	Raw hides and skins (other than furskins) and leather	1,616	-2	2	0
95	Toys, games and sports requisites; parts and accessories thereof	1,587	-6	1	1
69	Ceramic products	1,532	15	1	1
32	Tanning or dyeing extracts; tannins and their derivatives; dyes, pigments and other colouring . . .	1,527	-22	1	0
76	Aluminium and articles thereof	1,404	4	0	0
04	Dairy produce; birds' eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere . . .	1,351	5	1	7
54	Man-made filaments; strip and the like of man-made textile materials	1,258	3	1	0
63	Other made-up textile articles; sets; worn clothing and worn textile articles; rags	1,208	39	0	0
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	1,071	12	0	0
59	Impregnated, coated, covered or laminated textile fabrics; textile articles of a kind suitable . . .	1,018	-15	1	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	893	18	0	7
68	Articles of stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials	831	3	1	0
55	Man-made staple fibres	746	-3	0	0
80	Tin and articles thereof	715	16	22	0
82	Tools, implements, cutlery, spoons and forks, of base metal; parts thereof of base metal	648	0	0	1
42	Articles of leather; saddlery and harness; travel goods, handbags and similar containers; articles . . .	560	-24	0	3
35	Albuminoidal substances; modified starches; glues; enzymes	545	-9	1	0
60	Knitted or crocheted fabrics	479	-27	0	0

58	Special woven fabrics; tufted textile fabrics; lace; tapestries; trimmings; embroidery	415	-19	1	0
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	402	7	1	8
62	Articles of apparel and clothing accessories, not knitted or crocheted	384	-34	0	0
09	Coffee, tea, maté and spices	382	-18	0	1
17	Sugars and sugar confectionery	360	33	1	35
15	Animal, vegetable or microbial fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; . . .	332	-11	0	3
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruit or melons	301	22	0	2
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	300	30	1	2
74	Copper and articles thereof	297	-10	0	0
71	Natural or cultured pearls, precious or semi-precious stones, precious metals, metals clad . . .	293	1	0	1
61	Articles of apparel and clothing accessories, knitted or crocheted	237	-11	0	0
36	Explosives; pyrotechnic products; matches; pyrophoric alloys; certain combustible preparations	204		1	0
75	Nickel and articles thereof	199	-53	0	0
81	Other base metals; cermets; articles thereof	194	-30	0	0
51	Wool, fine or coarse animal hair; horsehair yarn and woven fabric	67	-41	0	0
57	Carpets and other textile floor coverings	37	4	0	0
16	Preparations of meat, of fish, of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates, or . . .	32	-86	0	7
79	Zinc and articles thereof	11	19	0	0
43	Furskins and artificial fur; manufactures thereof	10	28	1	1
45	Cork and articles of cork	10	-32	0	0
86	Railway or tramway locomotives, rolling stock and parts thereof; railway or tramway track fixtures . . .	9	-3	0	0
89	Ships, boats and floating structures	2		0	0
65	Headgear and parts thereof	1	-36	0	3

Український експорт товарів до Угорщини [34]

Product Code	Product Label	Ukraine's exports to Hungary			
		Value in 2022, USD thousand▼	Annual growth in value between 2018-2022, %, p.a.	Share in Ukraine's exports, %	Equivalent ad valorem tariff faced by Ukraine
85	Electrical machinery and equipment and parts thereof; sound recorders and reproducers, television . . .	886,694	3	34	0
10	Cereals	401,221	143	4	7
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal . . .	268,807	65	7	0
27	Mineral fuels, mineral oils and products of their distillation; bituminous substances; mineral . . .	109,344	-19	10	0
15	Animal, vegetable or microbial fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; . . .	109,061	425	2	0
44	Wood and articles of wood; wood charcoal	96,626	7	5	0
26	Ores, slag and ash	68,464	-18	2	0
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	60,665	5	6	1
31	Fertilisers	31,953	66	19	2
84	Nuclear reactors, boilers, machinery and mechanical appliances; parts thereof	28,495	18	2	0
90	Optical, photographic, cinematographic, measuring, checking, precision, medical or surgical . . .	20,173	44	17	0
17	Sugars and sugar confectionery	17,926	24	6	17
73	Articles of iron or steel	17,113	19	2	0
83	Miscellaneous articles of base metal	16,329	201	10	0
64	Footwear, gaiters and the like; parts of such articles	13,751	-7	9	2
72	Iron and steel	13,531	-37	0	0
25	Salt; sulphur; earths and stone; plastering materials, lime and cement	10,912	-10	5	0
39	Plastics and articles thereof	10,699	4	2	0
48	Paper and paperboard; articles of paper pulp, of paper or of paperboard	10,139	7	4	0
94	Furniture; bedding, mattresses, mattress supports, cushions and similar stuffed furnishings; . . .	10,135	47	1	0
70	Glass and glassware	9,223	5	6	1
28	Inorganic chemicals; organic or inorganic compounds of precious metals, of rare-earth metals, . . .	6,772	24	2	0
62	Articles of apparel and clothing accessories, not knitted or crocheted	6,248	-27	2	0
18	Cocoa and cocoa preparations	5,499	-6	4	0
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	5,146	30	2	0
63	Other made-up textile articles; sets; worn clothing and worn textile articles; rags	4,948	-9	3	0

04	Dairy produce; birds' eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere . . .	4,199	26	1	13
49	Printed books, newspapers, pictures and other products of the printing industry; manuscripts, . . .	2,809	99	13	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	2,765	57	3	6
21	Miscellaneous edible preparations	2,682	9	2	0
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruit or melons	2,611	-2	1	1
87	Vehicles other than railway or tramway rolling stock, and parts and accessories thereof	2,530	-6	2	3
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	1,654	17	4	1
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	1,518	27	1	14
29	Organic chemicals	1,406	-24	1	0
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	1,357	40	1	6
32	Tanning or dyeing extracts; tannins and their derivatives; dyes, pigments and other colouring . . .	1,244	39	2	0
38	Miscellaneous chemical products	1,165	16	1	0
69	Ceramic products	1,117	4	2	0
40	Rubber and articles thereof	1,116	-13	2	0
42	Articles of leather; saddlery and harness; travel goods, handbags and similar containers; articles . . .	1,034	-33	3	0
76	Aluminium and articles thereof	793	23	1	1
68	Articles of stone, plaster, cement, asbestos, mica or similar materials	699	-12	1	0
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	667	129	4	0
95	Toys, games and sports requisites; parts and accessories thereof	604	8	1	0
86	Railway or tramway locomotives, rolling stock and parts thereof; railway or tramway track fixtures . . .	515	396	0	0
02	Meat and edible meat offal	512	-47	0	23
96	Miscellaneous manufactured articles	418	8	1	1
74	Copper and articles thereof	407	77	0	0
34	Soap, organic surface-active agents, washing preparations, lubricating preparations, artificial . . .	393	25	1	0
82	Tools, implements, cutlery, spoons and forks, of base metal; parts thereof of base metal	391	20	2	0
47	Pulp of wood or of other fibrous cellulosic material; recovered (waste and scrap) paper or . . .	297	69	13	0
56	Wadding, felt and nonwovens; special yarns; twine, cordage, ropes and cables and articles thereof	285	21	1	0
89	Ships, boats and floating structures	260	9	0	0
33	Essential oils and resinoids; perfumery, cosmetic or toilet preparations	219	-16	0	0
22	Beverages, spirits and vinegar	188	-47	0	2
75	Nickel and articles thereof	183		11	0
57	Carpets and other textile floor coverings	181	-11	1	0

59	Impregnated, coated, covered or laminated textile fabrics; textile articles of a kind suitable . . .	109	-3	1	0
55	Man-made staple fibres	93	0	1	0
35	Albuminoidal substances; modified starches; glues; enzymes	83	17	0	2
30	Pharmaceutical products	67	-3	0	0
91	Clocks and watches and parts thereof	64	223	3	0
99	Commodities not elsewhere specified	62	-18	0	
88	Aircraft, spacecraft, and parts thereof	56	42	0	0
61	Articles of apparel and clothing accessories, knitted or crocheted	54	-62	0	0
54	Man-made filaments; strip and the like of man-made textile materials	49	-12	1	0
92	Musical instruments; parts and accessories of such articles	44	53	7	0
09	Coffee, tea, maté and spices	38	-18	0	0
58	Special woven fabrics; tufted textile fabrics; lace; tapestries; trimmings; embroidery	28	-5	1	0
37	Photographic or cinematographic goods	19	99	6	0
52	Cotton	16	32	0	0
60	Knitted or crocheted fabrics	11	20	0	0
80	Tin and articles thereof	6	-27	1	0
81	Other base metals; cermets; articles thereof	5	-28	0	0
78	Lead and articles thereof	5		0	0
79	Zinc and articles thereof	4		0	0
71	Natural or cultured pearls, precious or semi-precious stones, precious metals, metals clad . . .	3	-22	0	0
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	3	-37	0	0
51	Wool, fine or coarse animal hair; horsehair yarn and woven fabric	2	-71	0	0

Потенціал експорту України до Угорщини [12]

Потенціал експорту Угорщини до України [12]

